

**URZĄD GMINY
W JARCZOWIE**

**STRATEGIA
ROZWOJU GMINY
NA LATA 2004-2010**

JARCZÓW STYCZEŃ 2004

WPROWADZENIE

SZANOWNI PAŃSTWO !

Celem opracowania niniejszej strategii jest przygotowanie pod względem merytorycznym zestawu zadań określających rozwój społeczno-gospodarczy gminy na lata 2004- 2010.

Proponowane w strategii kierunki działań spełniają kilka funkcji i są instrumentem zarządzania, materiałem promocyjnym, a wobec ewentualnych inwestorów i instytucji pomocowych materiałem informacyjnym i edukacyjnym o mechanizmach i preferencjach rozwojowych istotnych dla społeczeństwa gminy JARCZÓW. Strategia uwzględnia aktualne realia ekonomiczne gminy. Jest też próbą oceny szans i zagrożeń dla realizacji planów bazowych.

Zespół przygotowujący strategię wykazał duże zaangażowanie i chęć opracowania takiego dokumentu, który przyczyniłby się do rozwoju gminy.

Strategię rozwoju gminy **JARCZÓW** opracowały dwa zespoły pod kierownictwem Wójta Gminy - Bogdana Michno.

Pierwszy zespół tworzyli:

1. mgr inż. Tomasz Tyrka - koordynator
2. mgr Wiesław Zawiślak
3. mgr Dariusz Czop
4. Kazimierz Kmiecik
5. Kazimierz Kloc
6. Anna Buczak

Drugi zespół pracował w składzie:

1. Jerzy Zawiślak- koordynator
2. Anna Pokrywka
3. Danuta Jaremko
4. Tadeusz Mucha

Za współpracę przy opracowywaniu strategii Wójt Gminy dziękuje w/w osobom jak również innym osobom, które brały czynny udział w przygotowaniu niniejszego dokumentu.

SPIS TREŚCI

Wstęp	4
DZIAŁ A Województwo lubelskie	7
DZIAŁ B Powiat tomaszowski	12
DZIAŁ C Rozpoznanie stanu istniejącego i diagnoza problemów.....	16
I Historia gminy	16
II Ochrona zdrowia	17
1. Baza	18
2. Sytuacja zdrowotna ludności	19
III Bezpieczeństwo publiczne	20
1. Przestępstwa	20
2. Wykroczenia	21
3. Bezpieczeństwo w ruchu drogowym	22
IV Sytuacja demograficzna ludności	23
V Bezrobocie	27
VI Pomoc społeczna	29
VII Szkolnictwo i oświata	30
1. Szkoła Podstawowa w Jarczowie	31
a) Uczniowie	31
b) Kadra	31
c) Baza	31
2. Gimnazjum Publiczne w Jarczowie	32
a) Uczniowie	32
b) Kadra	32
c) Baza	32
3. Szkoła Filialna w Wierszczyca	33
a) Uczniowie	32
b) Kadra	33
c) Baza	33
4. Szkoła Podstawowa w Gródku	33
a) Uczniowie	33
b) Kadra	33

	c) Baza	34
VIII	Kultura i sport	34
IX	Ochrona przeciwpożarowa	36
X	Warunki geograficzno - geologiczne	36
XI	Infrastruktura techniczna	41
	1. Komunikacja i transport drogowy	41
	a) Drogi powiatowe	41
	b) Drogi gminne	42
	c) Drogi dojazdowe do gruntów i ulic	44
	2. Ciepłownictwo	44
	3. Stacje paliw	44
	4. Elektroenergetyka	45
	5. Telekomunikacja	45
XII	Gospodarka wodno - ściekowa	46
	1. zaopatrzenie w wodę	46
	2. Odprowadzanie ścieków	46
XIII	Gospodarka odpadami	46
XIV	Gazyfikacja	47
XV	Charakterystyka rolnictwa	47
	1. Warunki naturalne	47
	2. Ludność w gospodarstwach domowych	50
	3. Struktura użytkowania gruntów	50
	4. Struktura użytków rolnych	51
	5. Struktura agrarna indywidualnych gospodarstw rolnych	52
	6. Struktura upraw	53
	7. Produkcja zwierzęca	54
	8. Wyposażenie rolnictwa w budynki	54
	9. Techniczne środki produkcji.	54
	10. Zaplecze rolnictwa	55
	11. Obsługa rolnictwa	55
DZIAŁ D	Wizja i cele rozwoju.....	56
	1. Wizja rozwoju.....	56
1.	2. Cele strategiczne.....	56
	a)Rozwój rolnictwa.....	56

	b)Rozwój infrastruktury.....	62
<u>DZIAŁ E</u>	Plany, projekty, programy.....	64
DZIAŁ F	Podsumowanie.....	76

WSTĘP

Potrzeba planowania strategicznego zrodziła się z konieczności sprostanania współczesnym wyzwaniom cywilizacyjnym. Głównymi cechami postrzeganej obecnie rzeczywistości jest wzrastająca złożoność, utrzymująca się niestabilność oraz poszerzający się zakres zaangażowania społeczeństwa w procesy rozwoju.

Strategia, w najbardziej ogólnym ujęciu, oznacza sposób osiągania wyznaczonych celów przez sterowanie rozwojem, służy do świadomego kierowania rozwojem społeczno-gospodarczym, jego tempem i skalą.

Strategia rozwoju jest to plan wieloletni rozwoju zakreślony w perspektywie kilkunastu lat. Poprzez strategię tworzy się pożądany obraz gminy, wskazuje się jej walory i aktywność dla lokowania kapitału, zarówno krajowego jak i zagranicznego. Stanowi również zachętę do pobudzania inicjatywy i przedsiębiorczości własnej społeczności gminy.

Podmiotem strategii jest szeroko pojęte społeczeństwo, a pomyślność w osiąganiu celów zależy od tego, czy strategia zostanie przyjęta jako własna przez maksymalnie duży odsetek mieszkańców gminy. Przedmiotem działań strategii są natomiast zmiany rzeczywistości na terenie gminy, czyli sfera materialna przedstawiona w wymiarze przestrzennym, ekologicznym, społecznym i gospodarczym, dostrzegana w kategoriach indywidualnego obywatela. Sferę materialną tworzą: środowisko przyrodnicze, na którego specyfikę wpływa położenie geograficzne (ukształtowanie terenu, układ hydrograficzny, szata roślinna i świat zwierzęcy), forma i stan zainwestowania (obiekty kubaturowe, infrastruktura, rolnicza i leśna przestrzeń produkcyjna) oraz sposoby wykorzystania istniejących zasobów. Wymiar przestrzenny wyraża się w formie położenia, skali i wzajemnego rozmieszczenia poszczególnych elementów zagospodarowania. Jednakże przestrzeń ta nie może być rozpatrywana w wymiarze samej gminy lecz uwzględniać powiązania z obszarami sąsiedzkimi. Wymiar ekologiczny tworzą funkcjonujące naturalne jednostki środowiska przyrodniczego oraz wyodrębnione obszary podlegające różnym formom ochrony. Wymiar społeczny określa struktura wieku, płci i zatrudnienia oraz zinstytucjonalizowana organizacja życia społecznego. Wymiar gospodarczy określa wielkość i struktura sektorowo - branżowa produkcji przemysłowej i rolniczej, a także sposoby przemieszczania i nabywania dóbr.

Strategiczne planowanie powinno być procesem twórczym, który określa główne obszary problemowe lokalnej wspólnoty samorządowej oraz mobilizuje lokalne władze do efektywnego wykorzystania wszystkich miejscowych potencjałów.

Opracowanie strategii na poziomie gminnym nie ma formalnych podstaw prawnych. Obowiązek ten tylko pośrednio wynika z art. 18 ust. 2 pkt. 5 i 6 ustawy o samorządzie gminnym oraz o planowaniu przestrzennym. Opracowanie strategii rozwoju gminy wynika m. in. z:

- potrzeby identyfikacji najważniejszych problemów gminy oraz określenia wspólnej wizji jej rozwoju w perspektywie 8 - 10 lat,
- potrzeby uzyskania porozumienia, co do konieczności rozwiązania kluczowych problemów gminy,
- potrzeby usprawnienia zarządzania gminą w celu podniesienia jakości efektywności gospodarczej świadczonych usług publicznych,
- potrzeby zbudowania rzeczywistej płaszczyzny porozumienia i współpracy różnych środowisk, które często prowadzą swoje sprawy w odosobnieniu, a niekiedy są nawet zantagonizowane względem siebie.

Strategia stanowi zbiór informacji mobilizujących społeczeństwo wobec kluczowych przedsięwzięć w skali regionalnej i lokalnej, zmierzających do poprawy warunków życia ludności.

W skali lokalnej strategia może posłużyć ponadto jako podstawa:

- opracowania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,
- miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy oraz wynikających z nich programów,
- podejmowania bieżących decyzji o znaczeniu strategicznym, mających wpływ na rozwój lokalny i pożądane kierunki rozwoju,
- stymulacji zmian organizacyjnych i strukturalnych, zmierzających do efektywności zarządzania i gospodarowania majątkiem gminy,
- ubiegania się o uzyskanie środków z funduszy pomocowych Unii Europejskiej,
- opracowania projektów programów polityk sektorowych.

W warunkach nieprzewidywalności rozwoju kraju i regionu strategia rozwoju gminy nie może być opracowaniem statycznym lecz uwzględniać dynamikę rozwoju. Oznacza to, że realizacja określonych celów uzależniona będzie od powstałych uwarunkowań i przyjętych priorytetów .

Opisując planowane zmiany rozwojowe należy je przedstawić na tle aktualnie istniejącego stanu funkcjonowania gminy. Im dokładniej zostaną one rozpoznane, tym łatwiejsze będzie sprecyzowanie tempa i kierunków zmian.

DZIAŁ A

WOJEWÓDZTWO LUBELSKIE

Województwo lubelskie to trzeci co do wielkości region na mapie administracyjnej Polski. Zajmuje powierzchnię ponad 25 tys. kilometrów kwadratowych, co stanowi 9,17% ogólnej powierzchni kraju. Przez obszar województwa przebiega fizyczno-geograficzna granica pomiędzy Europą Wschodnią i Zachodnią. Północną i południowo-wschodnią część województwa stanowią równiny południowego Mazowsza, południowego Podlasia i zachodniego Polesia. Część środkową województwa zajmuje Wyżyna Lubelska, natomiast południową pagórkowate i silnie zalesione Roztocze. Według nowego podziału administracyjnego Polski województwo lubelskie składa się z 24 powiatów (4 grodzkie, 20 ziemskich). Największą powierzchnią charakteryzuje się powiat lubelski (134820 ha), a najmniejszą powiat włodawski (42794 ha).

Województwo plasuje się na siódmym miejscu pod względem liczby mieszkańców (ponad 2,2 mln ludności), jednak gęstość zaludnienia jest niska i wynosi 89,27 osób na kilometr kwadratowy (średnia krajowa 124 osoby na km²). Ponad połowa mieszkańców województwa lubelskiego mieszka na wsi, zaś wskaźnik urbanizacji wynosi 46,4% (w Polsce 61,9%).

Sieć miast stanowiących naturalne generatory rozwoju regionalnego jest w województwie lubelskim najrzadsza w Polsce. Spośród 213 gmin samorządowych 40 to gminy miejskie (4,6% ich ogólnej liczby w Polsce) co pod tym względem stawia Lubelszczyznę na 12 miejscu w kraju, jednocześnie zajmuje ona 3 pozycję wśród województw, jeśli uwzględnić udział ludności wiejskiej w ogólnej ich liczbie. Na Lubelszczyźnie jest ponad 4,2 tys. wsi, a więc 7,41% ogólnej ich liczby w Polsce. Więcej wsi jest tylko na Mazowszu i w regionie łódzkim.

Obszar województwa charakteryzuje się dużym odpływem ludności (głównie mieszkańców posiadających wyższe wykształcenie). Szczególnie dotyczy to terenów wiejskich, których znaczne obszary w szybkim tempie się wyludniają. Symptomatyczne jest to, że aż w 12 powiatach ziemskich notuje się ujemny przyrost naturalny.

Na obszarze Lubelszczyzny występują złoża surowców mineralnych, o znaczeniu krajowym, regionalnym i lokalnym m.in. węgiel kamienny (udokumentowane złoża liczą

8.480 mln ton), ropa naftowa, gaz ziemny, węgiel brunatny, ziemia krzemionkowa, piaski szklarskie i formierskie. Ponadto dużą rolę dla regionu odgrywa eksploatacja wapieni, wykorzystywanych do produkcji cementu, oraz kamieni drogowych i budowlanych.

Województwo lubelskie posiada bardzo dobre walory środowiska przyrodniczego. Dużą atrakcją stanowi przełom Wisły w okolicach Kazimierza Dolnego, dolina Bugu, Polesie Lubelskie, Roztocze, Pojezierze Łęczyńsko – Włodawskie, Nałęczów. Wśród kompleksów leśnych wymienić należy dwa parki narodowe (Poleski i Roztoczański) zajmujące powierzchnię 18130 ha, oraz siedemnaście parków krajobrazowych o łącznej powierzchni 248301 ha. Do parków krajobrazowych Lubelszczyzny należą: Skierbieszowski, Krasnobrodzki, Kazimierski, Kozłowiecki, „Pojezierze Łęczyńskie”, Nadwieprzański, Wrzelowiecki, Krzczonowski, Poleski, Sobiborski, Chełmski, Strzelecki, Szczerzeszyński, Puszczy Solskiej, Południoworoztoczański, Welski, Nadburzański. Ponad 1/5 regionu objęta jest różnymi formami ochrony przyrody.

Znaczne połacie województwa (zwłaszcza te, odznaczające się dużym stopniem urbanizacji) są w dużym stopniu zdegradowane pod względem przyrodniczym i krajobrazowym. W województwie odnotowuje się jeden z najniższych w kraju współczynnik zalesienia, lasy zajmują 21,9 % powierzchni (wskaźnik zalesienia w kraju na dzień 01.01.99 wynosił 28,2 %).

Dużą atrakcją turystyczną są także liczne zabytki województwa skupione głównie w Lublinie, Zamościu, Chełmie, oraz Kazimierzu Dolnym. Niektóre z nich są znane na całym świecie np. wpisane na listę UNESCO Stare Miasto w Zamościu.

Region lubelski ma charakter typowo rolniczy. Użytki rolne zajmują 68,4% powierzchni województwa. Z tego regionu pochodzi ponad 15% krajowej produkcji buraków cukrowych, około 10 % zbóż, 13% owoców, 8% warzyw. Województwo lubelskie jest największym krajowym producentem chmielu bowiem stąd pochodzi prawie 70% jego produkcji. Na obszarze województwa istnieje 246,5 tys. gospodarstw rolnych, wśród których dominują gospodarstwa małe. Na 1000 ha użytków rolnych przypada 25 osób (średnia krajowa 20). W rolnictwie zatrudnionych jest 53% zawodowo czynnych (w kraju 26%). Poza rolnictwem ludność województwa znalazła zatrudnienie w takich działach gospodarki jak :

- budownictwo,
- usługi rynkowe,
- usługi nierynkowe.

Obszar województwa lubelskiego wytworzył w 1997 roku tylko 4,2% Produktu Krajowego Brutto. Pod względem wielkości PKB na jednego mieszkańca województwo zajęło dopiero 14 miejsce wśród 16 województw. Na dzień 31 grudnia 1998 roku na terenie województwa działały 121.582 podmioty gospodarcze zajmujące się głównie handlem i naprawami, działalnością produkcyjną i budownictwem. Liczebnie wśród lubelskich przedsiębiorstw dominują firmy najmniejsze, stanowiące 93,6% wszystkich podmiotów gospodarczych. Wśród dominujących podmiotów gospodarczych województwa znaczna część znajduje się przed transformacją własnościową i technologiczną. Miastem, w którym zauważamy największe skoncentrowanie podmiotów gospodarczych województwa jest Lublin - 37% ogólnej liczby podmiotów Lubelszczyzny. W Lublinie także działa większość przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym.

Region lubelski cechuje trudna sytuacja na rynku pracy. Według danych z pierwszego półrocza 1999 roku Lubelszczyzna ma stopę bezrobocia 11,6% , a zatem jest ona równa stopie bezrobocia w kraju. Stopa bezrobocia jest zróżnicowana przestrzennie - najkorzystniejsza sytuacja panuje w Lublinie i powiecie lubelskim, natomiast najgorzej sytuacja przedstawia się w byłych miastach wojewódzkich tj. Zamościu (12,1%), Białej Podlaskiej (10,8%), Chełmie (13,1%)¹. Osoby pozostające bez pracy stanowią 132,7 tys., z czego aż 82% nie posiada prawa do zasiłku. Większość poszukujących zatrudnienia mieszka na wsi. Młodzież stanowi aż 35% zarejestrowanych bezrobotnych.

Obszar województwa od kilku lat posiada dodatnie saldo wymiany towarowej z zagranicą. Lubelszczyzna eksportuje przede wszystkim wyroby chemiczne (głównie nawozy sztuczne), artykuły spożywcze (przetwory owocowe) wyroby przemysłu elektromaszynowego, a także meble i węgiel. Znaczną część importu stanowią samochody i maszyny oraz tworzywa sztuczne. Głównymi odbiorcami obok Niemiec, Włoch, Stanów Zjednoczonych, są państwa Europy Wschodniej, przede wszystkim Ukraina i Rosja.

Pozytywną cechą województwa lubelskiego jest dobrze rozbudowane szkolnictwo wyższe. Lublin jest największym ośrodkiem akademickim we wschodniej części kraju, posiada jeden z najwyższych w kraju wskaźników liczby studentów i pracowników w przeliczeniu na liczbę mieszkańców. Funkcjonuje tu 5 dużych wyższych uczelni takich jak Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Marii Curie – Skłodowskiej, Akademia Medyczna, Politechnika Lubelska, oraz Akademia Rolnicza kształcących około 63.000

---

¹ Dane liczbowe zawarte w rozdziale "Województwo lubelskie" pochodzą ze "Strategii województwa lubelskiego"

studentów. Ponadto w województwie działa 7 wyższych szkół niepublicznych (Szkola Wyższa w Puławach, Lubelska Szkoła Biznesu, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji, oraz Wyższa Szkoła Humanistyczno – Ekonomiczna w Zamościu, Wyższa Szkoła Umiejętności Pedagogicznych i Zarządzania w Rykach, Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości w Chełmie). Obok szkół wyższych na terenie tego regionu funkcjonują samodzielne instytuty naukowo – badawcze: Instytut Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej, oraz Instytut Upraw, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach

Województwo dysponuje rozbudowaną bazą placówek ochrony zdrowia. W szpitalach ogólnych działających na obszarze województwa istnieje 12 830 łóżek szpitalnych – na każde 1000 mieszkańców przypada 57,2 łóżka (średnia ogólnopolska 54,3). Baza szpitalna jest silnie skoncentrowana w stolicy województwa, gdzie znajduje się 31,3 % łóżek w szpitalach ogólnych i gdzie pracuje 36,6% wszystkich lekarzy.

Lubelszczyzna leży w strefie przygranicznej. Zlokalizowane są tutaj ważne przejścia graniczne polsko – białoruskie (drogowe – Kukuryki, Terespol, Sławatycze, oraz kolejowe Terespol) i polsko – ukraińskie (drogowe – Dorohusk, Zosin, Hrebenne, kolejowe Dorohusk, Hrebenne i Hrubieszów), a także polsko – ukraiński punkt graniczny w Uśmierzu. Ruch graniczny to w znacznej części obsługa transportu o skali kontynentalnej pomiędzy państwami Unii Europejskiej i Europą Wschodnią.

Województwo stara się zacieśnić więzy nie tylko gospodarcze, ale również społeczno – kulturowe z sąsiadami, a więc Białorusią i Ukrainą (efektem tej współpracy jest np. Związek Transgraniczny „Euroregion BUG”).

Współpraca z krajami europejskimi, oraz obsługa kontaktów Wschód – Zachód może stanowić istotny bodziec rozwoju województwa. Ponad połowa głównych dróg przebiegających przez Lubelszczyznę związana jest z obsługą przejść granicznych. Szczególnym elementem województwa lubelskiego jest Linia Hutniczo – Szerokotorowa sięgająca do Sławkowa na Śląsku.

Przez województwo lubelskie przebiega kilka ważnych szlaków o randze ponadnarodowej łączących zachodnią i wschodnią Europę. Są to szlaki: Berlin – Warszawa – Biała Podlaska – Brześć – Mińsk – Moskwa, Warszawa – Lublin – Zamość – Tomaszów Lubelski – Hrebenne – Lwów – Odessa, oraz Lublin – Chełm – Dorohusk – Kijów. Lublin nie posiada własnego lotniska komunikacyjnego. Na jego obszarze istnieje jednak kilka lotnisk o charakterze wojskowym, sportowym, sanitarnym lub fabrycznym.

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej wynosi w województwie 12.645 km, zatem na 100 km² przypada średnio około 50,3 km bieżącej sieci (w Polsce ogółem – 58,6). Problem stanowi powierzchniowy zrzut nie oczyszczonych ścieków komunalnych – zwłaszcza na terenach wiejskich. W województwie działa około 300 oczyszczalni ścieków, jednak część z nich to obiekty przestarzałe technologicznie oraz przeciążone.

Jedynym sposobem unieszkodliwiania odpadów stałych jest ich składowanie. Stan techniczny wielu wysypisk jest zły – brak jest m.in. odpowiednio zabezpieczonych podłoży, ogrodzeń, systemów unieszkodliwiania ścieków, sprzętu obsługowego itd.

W województwie lubelskim słabiej niż w innych regionach kraju rozbudowana jest sieć gazowa. Również stan rozwoju sieci telefonii przewodowej jest nieco gorszy niż w całym kraju.

Mapa 1

Mapa Polski w układzie województw.

DZIAŁ B

POWIAT TOMASZOWSKI

Powiat tomaszowski został reaktywowany 1 stycznia 1999 roku .W skład powiatu wchodzi miasto Tomaszów Lubelski, oraz następujące gminy:

- Tyszowce,
- Łaszczów,
- Telatyn,
- Ulhówek,
- **Jarczów,**
- Lubycza Królewska,
- Bełzec,
- Tarnawatka,
- Krynice,
- Rachanie,
- Susiec,
- Tomaszów Lubelski.

Powiat tomaszowski jest jednym z 24 powiatów województwa lubelskiego. Zajmuje 1.488 km² powierzchni, z ogólną liczbą mieszkańców 94 tys. ludności. Powiat położony jest w południowo – wschodniej części województwa lubelskiego. Obejmuje Roztocze Środkowe , część Wyżyny Podlaskiej (Kotlinę Pobuża), i część Wyżyny Lubelskiej (Grzędę Sokalską i Padół Zamojski). Powiatami sąsiadującymi z powiatem tomaszowski są : powiat hrubieszowski, zamojski, biłgorajski , oraz lubaczowski (województwo podkarpackie) . Południowo – wschodnia granica powiatu stanowi jednocześnie granicę państwa z Ukrainą (ok.38,7km). Zlokalizowane są tutaj dwa przejścia graniczne: drogowe międzynarodowe Hrebenne – Rawa Ruska i kolejowe w Hrebennem.

Pod względem administracyjnym w skład powiatu wchodzi 13 gmin samorządowych w tym jedna gmina miejska tj. Tomaszów Lubelski. Gminy składają się z

218 sołectw, które obejmują 270 wsi. Najmniejszą gminą jest gmina Bełzec (29 km²), zaś największa gmina to Lubycza Królewska zajmująca powierzchnię 212 km².

Powiat tomaszowski należy do najslabiej zaludnionych terenów w kraju (na 1 km² przypada 63 osoby, wówczas gdy średnio w kraju wskaźnik ten wynosi 124 osoby na km²).

W regionie tym istnieją bardzo korzystne warunki do produkcji rolniczej. Szczególne znaczenie odgrywa część wschodnia, gdzie występują gleby lessowe, czarnoziemy na lessach i rędziny. Gleby te zaliczane są do kompleksów o najlepszej przydatności rolniczej, ich koncentracja w powiecie wynosi 67%.

Na ogólną powierzchnię gruntów (148 710 ha) użytki rolne zajmują 105 627, co stanowi 71,03 % powierzchni, w tym grunty orne to 86 093 ha – 81,5% użytków rolnych. Ogółem w regionie tym funkcjonuje 13 390 gospodarstw indywidualnych, zaś przeciętna powierzchnia gospodarstwa wynosi 6,1 ha.

Wśród zasiewów dominują zboża zajmujące około 60% powierzchni, uprawia się tu wiele roślin przemysłowych tj. buraki cukrowe – 10,3%, oraz rośliny oleiste głównie rzepak stanowiący 1,7%. Dużą rolę odgrywa hodowla, jak też leśnictwo i łowiectwo.

Powiat tomaszowski charakteryzuje się niskim stopniem uprzemysłowienia i urbanizacji. Zakłady zlokalizowane na terenie powiatu nie są w stanie skupić i zagospodarować całości produktów rolnych, powodując tym samym ogromną nadwyżkę towarową.

Ze względu na małą ilość zakładów w powiecie występuje słaby rynek pracy. Aktualna stopa bezrobocia jest wysoka i obejmuje 14% ludności zawodowo czynnej , a wśród ludności wiejskiej powiatu 60 %².

Region tomaszowski posiada sprzyjające warunki dla rozwoju kultury ludowej. Funkcjonuje tu 9 wiejskich ośrodków kultury, 4 kina stacjonarne, 13 bibliotek. Głównym ośrodkiem kulturalnym jest miasto Tomaszów Lubelski.

Obsługę zdrowotną powiatu realizuje 1 samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej, 3 przychodnie, 16 ośrodków zdrowia, 4 niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej oraz 79 prywatnych gabinetów praktyk lekarskich .

Region tomaszowski zachował w dużej mierze naturalny charakter środowiska. Przemysł tu zlokalizowany, tylko w minimalnym stopniu oddziałuje negatywnie na przyrodę. Walory przyrodnicze i krajobrazowe Roztocza stwarzają korzystne warunki do turystyki i wypoczynku ludności.

---

² Źródło: "Strategia rozwoju powiatu tomaszowskiego"

Na terenie gminy Lubycza Królewska utworzono Południoworoztoczański Park Krajobrazowy obejmujący swoim zasięgiem część województwa lubelskiego i podkarpackiego.

Na Roztoczu Środkowym znajdują się obszary prawnie chronione. Między innymi są to: Krasnobrodzki Park Krajobrazowy (gminy: Susiec i Tomaszów Lubelski), oraz Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej (w gminie Susiec). Ogółem powierzchnia parków krajobrazowych powiatu wynosi 14.248 ha, co stanowi 9,58% powierzchni powiatu. Na obszarze tym znajduje się 9 wydzielonych rezerwatów.

Walorem, który odgrywa znaczną rolę w powiecie są również lasy, szczególnie roztoczańskie z masywem Puszczy Solskiej.

Nieskażone środowisko przyrodnicze regionu tomaszowskiego, oraz malowniczo położone gospodarstwa rolne powinny sprzyjać rozwojowi różnych form wypoczynku, agroturystyki, turystyki zorganizowanej szczególnie na terenach roztoczańskich.

Mapa nr 2

Podział województwa lubelskiego na powiaty

Mapa 3

Gminy powiatu tomaszowskiego

DZIAŁ C

ROZPOZNANIE STANU ISTNIEJĄCEGO I DIAGNOZA PROBLEMÓW

I. HISTORIA GMINY

Nazwa wsi Jarczów jest stosunkowo niedawna i pojawia się dopiero w początkach XVIII wieku. Dawniej wieś nosiła nazwę Konwica lub Konwicza, notowaną już w 1487 roku, a należała wówczas do parafii w Uchnowie. W 1726 roku podczas wizytacji biskupiej zapisano ją Konwica alias Jarczów, w 1742 roku już tylko jako Jarczów. Wieś powstała na obszarze wsi Korhinie al. Korczyn i otrzymała miano od nazwiska dziedziców Korhinia. W połowie XVIII wieku Jarczów znalazł się w posiadaniu Maurycego Józefa Kurdwanowskiego, rotmistrza królewskiego i starosty baranowskiego, który w 1755 roku otrzymał zezwolenie królewskie na lokację Jarczowa

Miasteczko od początku swego istnienia miało charakter wyłącznie handlowy, o czym świadczy struktura ludności wykazująca, że np. w 1856 roku Jarczów liczył 185 mieszkańców, w tym 93% Żydów.

Zapewne Kurdwanowski zakładając miasto, jako jeden z pierwszych budynków mających go ozdobić i wyróżnić z okolicznych wsi, wznosił tu cerkiew drewnianą, z dzwonnica nad babińcem, istniejącą do dziś (obecnie kościół rzym. - kat., kilkakrotnie remontowany). W 1860 roku notowana jest w Jarczowie drewniana bożnica. W końcu XVIII wieku Jarczów przeszedł w posiadanie O' Donellów, potem do Makomaskich. W 1869 roku został pozbawiony praw miejskich i zmieniony na tzw. osadę, pozostał nadal siedzibą gminy.

Konwica, nazwana później Jarczowem, była małą wioską leżącą na zbiegających się tu lokalnych drogach z Przeorska do Jurowa i z Korhyń do Wierszczycy, w widłach biorącej tu początek rzeczki Szyszły. Nie było to jednak bezpośrednie przecięcie się tych dróg, przebieg ich wyznaczały warunki terenowe. Miasteczko zostało ulokowane w trójkącie powstałym przy zbiegu dróg z Przeorska i Korhyń. W nim wytyczono kwadratowy niewielki rynek, wokół zabudowany. Na rozbudowę pozarynkową

wyznaczono uliczkę, od zachodu łączącą wspomniane drogi oraz wschodni wierzchołek trójkąta, na którym ulokowano cerkiew będącą architektoniczną dominantą miasteczka. Dalsza rozbudowa rozwijała się w kierunku wschodnim od zbiegu dróg prowadzących do Wierszyczycy i Jurowa. Pierwotny układ urbanistyczny Jarczowa przetrwał do dziś..

Teren gminy Jarczów znalazł się pod zaborem austriackim. Po kilkakrotnych zmianach po trzecim rozbiórce oraz w czasach Księstwa Warszawskiego, kolejny podział administracyjny kraju został ustalony w 1816 roku, po utworzeniu tzw. Księstwa Polskiego. Przetrwał on bez zasadniczych zmian do 1912 roku, kiedy utworzono gubernię chełmską. Przez okres ten, tzn. do wybuch pierwszej wojny światowej w 1914 roku, tereny gminy Jarczów były pod zaborem austriackim. Po odzyskaniu niepodległości, dokonano nowego podziału administracyjnego kraju i w 1919 roku utworzono województwo lubelskie w granicach byłej guberni lubelskiej z lat 1867-1912. W 1944 roku powrócono do granic województwa lubelskiego, z okresu międzywojennego. W 1975 roku dokonano nowego podziału administracyjnego kraju, znosząc powiaty i tworząc nowe województwa, podzielone na gminy. Wtedy to gmina Jarczów znalazła się w województwie zamojskim. Następny podział administracyjny kraju w 1999 roku spowodował włączenie terenu omawianej gminy w obszar powiatu Tomaszów Lubelski i województwa lubelskiego.

II. OCHRONA ZDROWIA.

Na terenie Gminy Jarczów funkcjonują dwa ośrodki podstawowej opieki zdrowotnej.

1. Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej „MEDYK” w Jarczowie.
2. Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej w Podhorcach.

NZOZ w Podhorcach obsługuje 5 miejscowości w gminie tj. Nedeżów, Gródek, Gródek-Kolonia, Wola Gródecka, Wola Gródecka-Kolonia. Pozostałe miejscowości obsługuje NZOZ „MEDYK” w Jarczowie.

Oba te zakłady powstały po reformie systemu opieki zdrowotnej.

Po wprowadzeniu reformy ubezpieczeń zdrowotnych od 1 stycznia 1999 roku usługi związane z ochroną zdrowia finansowane są przez Narodowy Fundusz Zdrowia na podstawie umów - kontraktów zawieranych pomiędzy NFZ, a świadczącymi usługi.

1. BAZA

Niepubliczny zakład opieki zdrowotnej w Jarczowie powstał wiosną 2001 roku w wyniku przekształcenia z Gminnego Ośrodka Zdrowia, który podlegał ZOZ w Tomaszowie Lub.

Budynek, w którym świadczone są usługi medyczne stanowi mienie komunalne gminy. Znajdują się w nim: gabinet lekarski, stomatologiczny, zabiegowy, pomieszczenia do badań EKG, rejestracja chorych, punkt szczepień. W chwili obecnej I piętro na którym znajdują się dwa mieszkania 48 i 64 m² nie jest wykorzystane.

Zakład zatrudnia 4 lekarzy w tym internistę posiadającego II stopień specjalizacji, neurologa i 2 lekarzy rodzinnych.

Personel średni stanowią:

- 2 pielęgniarki środowiskowo-rodzinne,
- pielęgniarka szkolna,
- pielęgniarka praktyk - koordynująca.

NZOZ „MEDYK” udostępnia swoje pomieszczenia także na działalność prywatnego gabinetu laryngologicznego oraz gabinetu stomatologicznego w nim posiadającego umowę z Narodowym Funduszem Zdrowia.

Gabinet „MEDYK” obejmuje opieką 2580 pacjentów. Zakład świadczy usługi głównie w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej.

Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Podhorcach świadczy usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej 693 mieszkańcom gminy. Świadczenia zdrowotne w tej placówce realizowane są poprzez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej, lekarza pediatrę, lekarza chorób wewnętrznych.

Personel średni to:

- pielęgniarka środowiskowo-rodzinna,
- położna,
- pielęgniarka szkolna w Szkole Podstawowej w Gródku i Podhorcach.

Ponadto na terenie Gminy JARCZÓW znajduje się prywatna apteka zlokalizowana w Jarczowie.

W chwili obecnej istniejące placówki zaspokajają potrzeby mieszkańców jeśli chodzi o dostęp do podstawowej opieki medycznej.

W zakresie leczenia specjalistycznego i szpitalnego mieszkańcy gminy korzystają z placówek między innymi w Tomaszowie Lub., Zamościu, Lublinie.

2. SYTUACJA ZDROWOTNA LUDNOŚCI.

Według prowadzonych statystyk w 2002 roku w Niepublicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Jarczowie udzielono 11033 porad medycznych w tym: 167 wizyt domowych. Usługi finansowane są w całości ze środków państwowego ubezpieczenia zdrowotnego. W placówce prowadzi się stałą akcję wczesnego wykrywania cukrzycy typu II, zaburzeń lipidowych, profilaktyki choroby niedokrwiennej serca i nadciśnienia tętniczego. Jednocześnie kładzie się szczególny nacisk na wczesne wykrywanie wad postawy u dzieci.

Tabela nr 1 przedstawiająca rozpoznane jednostki chorobowe na terenie działalności NZOZ „MEDYK” w Jarczowie w latach 2001 – 2002.

Rozpoznane	Liczba osób u których stwierdzono schorzenia		W tym w wieku					
			19-34		35-54		55-65	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Gruźlica	12	13	2	2	2	2	8	4
Nowotwory	11	21	-	-	5	6	6	3
Cukrzyca	34	41	2	1	4	7	28	6
Choroby układu krążenia	421	499	61	9	129	73	231	148
w tym:								
-choroba nadciśnienia	165	177	4	5	62	29	99	62
-choroba niedokrwienne	141	169	-	1	52	14	89	47
Choroby	402	283	52	26	179	75	171	92

układu mięśniowo- Kostnego								
----------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Według danych statystycznych obserwuje się powolny lecz stały wzrost zachorowalności na choroby układu krążenia. Ogółem w roku 2001 w/w choroby stwierdzono u 421 osób. Natomiast w roku 2002 u 499 osób. Notuje się także wzrost zachorowalności na choroby nowotworowe oraz cukrzycę.

III. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE.

Nad bezpieczeństwem mieszkańców Gminy czuwa Komenda Powiatowa Policji w Tomaszowie Lubelskim.

Swoje zadania realizuje poprzez dwóch dzielnicowych obsługujących rejony Nr 9 i 10, które swoim zasięgiem obejmują teren całej gminy. Baza Komendy tzw. rewir dzielnicowych znajduje się w ośrodku gminnym Jarczów.

W ostatnich latach w/g statystyk dotyczących przestępczości i wykroczeń publicznych gmina uważana jest za jedną z bezpieczniejszych gmin w powiecie tomaszowskim.

1. PRZESTĘPSTWA

Najczęściej popełniane przestępstwa w gminie to:

- kradzież mienia na szkodę rolników,
- kradzieże i włamania do placówek handlowych,
- pobicia podczas zabaw tanecznych i imprez kulturalnych,
- podpalenia budynków, ściernisk oraz łąk.

Tabela nr 2 przedstawiająca rodzaj i ilość przestępstw notowanych na terenie gminy.

Rodzaj przestępstwa	Stwierdzone		Wykryte		Wskaźnik Wykrywalności	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Zgwałcenie	0	1	0	1	-	100 %
Kradzież cudzej rzeczy	4	4	1	1	25 %	25 %
Uszczerbek na zdrowiu	3	2	2	2	66,7 %	100 %
Bójka-pobicie	2	3	2	3	100 %	100 %
Przestępstwo drogowe	23	12	23	12	100 %	100 %

Powyższe przestępstwa mają miejsce szczególnie w takich miejscowościach jak: Gródek, Plebanka, Wierszyczca, Nedeżów.

2. WYKROCZENIA

Najczęściej popełniane wykroczenia w gminie Jarczów to:

- wykroczenia drogowe – bezpieczeństwo i porządek w ruchu, tamowanie i utrudnianie ruchu,
- wykroczenia porządkowe - utrzymanie czystości na posesjach.

Tabela nr 3 ilustrująca liczbę i rodzaj wykroczeń popełnionych w latach 2001 – 2002.

Rodzaj wykroczenia	Liczba wykroczeń ujawnionych		W tym mandaty	
	2001	2002	2001	2002
Przeciwko porządkowi i spokojowi publicznemu	104	20	15	5
Przeciwko bezpieczeństwu na drogach	28	11	5	6
Przeciwko obowiązkowi	22	1	0	1

meldunkowemu				
Przeciwno przepisom o wychowaniu w trzeźwości	17	0	0	0
Szkodnictwo leśne i polne	9	0	0	0

Dokonując analizy statystyk policyjnych należy wnioskować, iż tak znaczący spadek wykroczeń w 2002 roku w stosunku do roku 2001, to efekt zmniejszenia obsady personalnej rewiru dzielnicowych w 2002 roku oraz skrócenie czasu pracy dzielnicowego na terenie gminy. W chwili obecnej tj, lipiec 2003 teren gminy obsługuje 1 dzielnicowy, przyjmujący kilka godzin w tygodniu.

3. BEZPIECZEŃSTWO W RUCHU DROGOWYM.

W roku 2002 w stosunku do lat ubiegłych zanotowano spadek liczby wykroczeń.

Miejscowości w których najczęściej popełniane są wykroczenia to Jarczów i Gródek. W roku 2002 zanotowano 4 wypadki i 6 kolizji drogowych.

W stosunku do wszystkich zdarzeń drogowych zaistniałych w powiecie tomaszowskim w roku 2003 zdarzenia w Gminie Jarczów stanowią 3 %.

Tabela nr 4 przedstawiająca liczbę wypadków, kolizji mających miejsce na terenie Gminy Jarczów, oraz ich procentowy udział w stosunku do powiatu tomaszowskiego.

L a t a	2 0 0 1	2 0 0 2
Ilość wypadków	7	4
Do wypadków w stosunku do powiatu tomaszowskiego	5 %	3 %

Odcinki dróg na których najczęściej dochodzi do wypadków bądź kolizji, to droga powiatowa Przewłoka - Łubcze oraz Jarczów - Wierszczyca.

W Gminie dotychczas nie stwierdzono występowania nielegalnych organizacji młodzieżowych oraz zagrożenia przestępczością nieletnich w tym narkotykowych i psychotropowych.

Niepokojącym jest nasilenie zjawiska alkoholizmu oraz związanej z nim przestępczości.

Tabela nr 5 przedstawiająca ilość wniosków złożonych do G K R P A dotyczących problemów alkoholowych występujących na terenie gminy Jarczów

Lp.		1998	1999	2000	2001	2002
1.	Ilość wniosków zgłoszonych	3	4	5	1	8
2.	Ilość wniosków zgłoszonych do Sądu	-	1	-	1	3
3.	Ilość wniosków zgłoszonych do biegłego	1	3	3	1	6
4.	Ilość wniosków zawieszonych - umorzonych	2	3	2	1	4

Powodem tego stanu rzeczy jest zjawisko strukturalnego bezrobocia, a także łatwy dostęp do taniego alkoholu sprowadzanego z Ukrainy.

Miejscowości do których najczęściej dochodzi do tego rodzaju zjawisk to: Karczów, Jurów, Plebanka, Wierszcyca, Chodywańce.

IV. SYTUACJA DEMOGRAFICZNA LUDNOŚCI

Na terenie gminy w 2002 roku w 18 miejscowościach zamieszkiwało 4021 osoby. W okresie tym 42 osoby zameldowane były czasowo. Z podanej liczby mieszkańców 2001osób (49,8 %) stanowili mężczyźni, zaś 2020 osób (50,2 %) kobiety. Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosiła 36,3 osoby.

Demografia ludności w 2002 roku przedstawiała się następująco :

- dzieci od 0 do 14 lat - 747
- młodzież od 15 do 17 lat - 170
- kobiety w wieku produkcyjnym - 1124
- mężczyźni w wieku produkcyjnym - 1210
- ludzie powyżej 65 roku życia - 770

Tabela nr 6 ilustrująca liczbę urodzeń dzieci w poszczególnych miejscowościach gminy Jarczów w latach 1997 - 2002 :

Lp.	Nazwa miejscowości	Lata						Razem
		1997	1998	1999	2000	2001	2002	

1	Chodywańce	1	2	2	3	5	1	14
2	Gródek	5	3	2	1	1	1	13
3	Gródek –Kolonia	4	1	2	1	3	2	13
4	Wola Gródecka	-	1	-	1	1	1	4
5	Wola Gródecka – Kolonia	3	4	4	2	1	1	15
6	Jarczów	3	2	6	7	6	6	30
7	Jarczów –Kolonia Pierwsza	5	-	2	2	2	1	12
8	Jarczów –Kolonia Druga	4	3	3	4	1	2	17
9	Jurów	3	3	5	5	4	2	22
10	Korhynie	3	2	1	-	-	1	7
11	Łubcze	6	5	1	4	4	3	23
12	Nedeżów	2	2	1	2	3	3	13
13	Plebanka	3	3	2	2	4	-	14
14	Przewłoka	3	4	3	-	1	1	12
15	Sowiniec	-	-	-	-	-	-	-
16	Szlatyn	1	3	1	2	2	2	11
17	Wierszczyca	5	7	6	3	6	1	28
18	Zawady	1	2	1	-	1	1	6
OGÓŁEM		52	47	42	39	45	29	254

Tabela nr 7 ilustrująca liczbę urodzonych w latach 1997-2002 dzieci na terenach działania poszczególnych szkół podstawowych:

Lp.	Nazwa szkoły	Lata					
		1997	1998	1999	2000	2001	2002
1	Szkoła Podstawowa w Jarczowie	16	9	13	13	10	12
2	Szkoła Podstawowa w Chodywańcach	7	8	9	10	13	3
3	Szkoła Podstawowa w Gródku	12	9	8	5	6	5
4	Szkoła Filialna w Wierszczyce	17	21	12	11	16	9
OGÓŁEM		52	47	42	39	45	29

Analizując strukturę wiekową mieszkańców gminy należy zauważyć znaczący procent ludności w wieku poprodukcyjnym. Niski poziom urodzeń oraz odpływ ludności (głównie młodych roczników) wpływają na pogłębienie się zjawiska starzenia ludności. Pogorszeniu

ulegają wzajemne relacje ludności w wieku poprodukcyjnym w stosunku do dzieci i młodzieży.

Tabela nr 8: Migracje ludności na terenie gminy Jarczów w latach 1999 – 2003.

1999	2000	2001	2002	2003
26	22	34	30	30
47	57	42	53	54
-21	-35	-8	-23	-24
-2,1	-3,5	-0,8	-2,3	-2,4

Rok

a) liczba osób przybyłych

b) liczba osób ubytych

Saldo migracji na 1000 ludności

Liczba osób przybyłych w latach	1999 – 2003	ogółem -	142
Liczba osób ubytych w latach	1999 – 2003	ogółem -	253
Saldo migracji na 1000 ludności w latach	1999 – 2003	ogółem -	-11,1

Jest to migracja trwała – kryterium powodu – migracja ekonomiczna.

Wykres przedstawiający ruchy migracyjne na terenie gminy Jarczów w latach 1999-2003

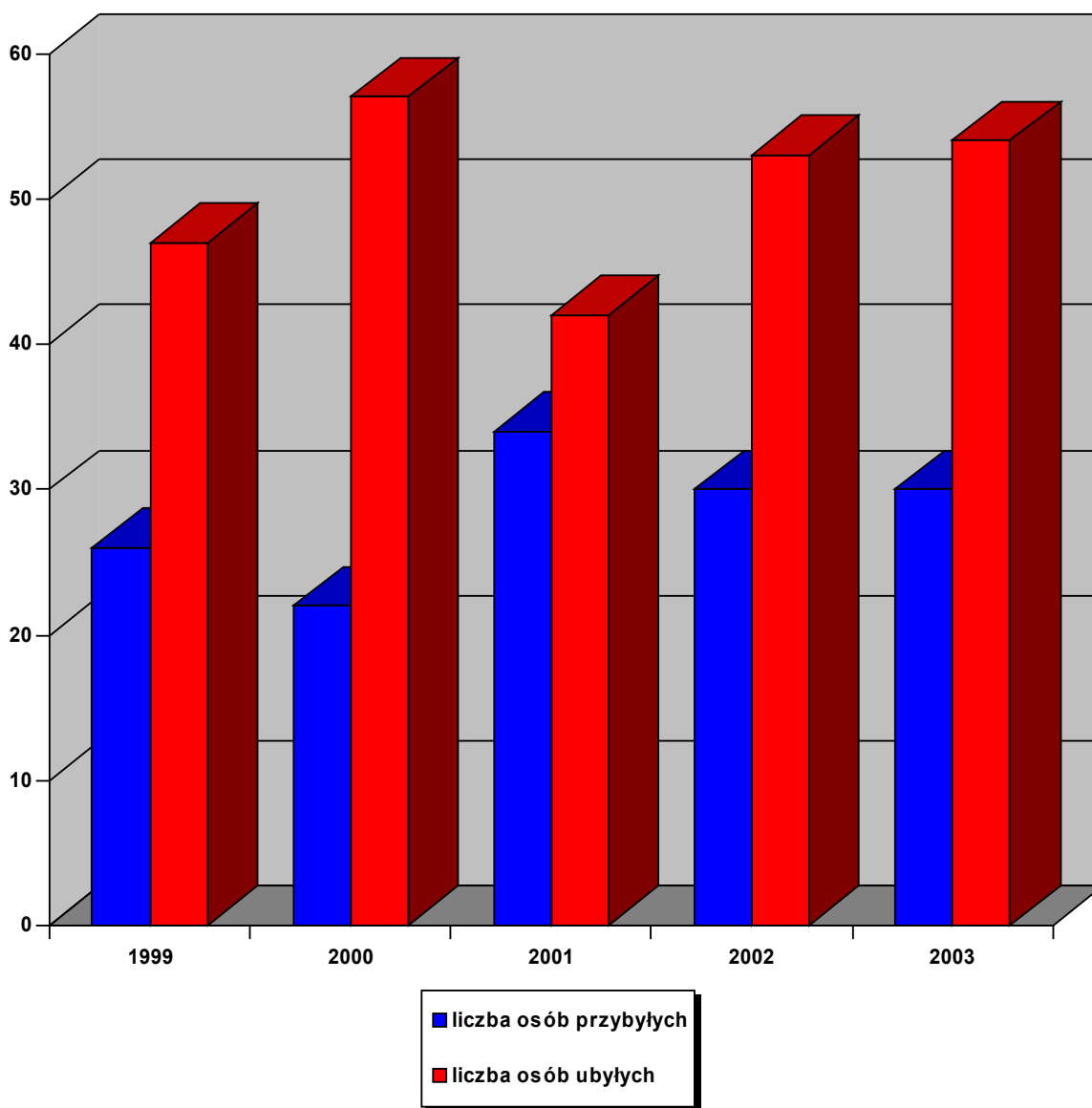

Tabela 9. Urodzenia i zgony w gminie Jarczów od 1999 do 2003 roku i przyrost naturalny w poszczególnych latach.

Rok	1999	2000	2001	2002	2003
Urodzenia	45	43	48	29	23

Zgony	31	53	61	43	46
Przyrost naturalny	14	-10	-13	-14	-23

Urodzenia w latach 1999 – 2003 ogółem - 188

Zgony w latach 1999 – 2003 ogółem - 234

Przyrost naturalny w latach 1999 – 2003 ogółem - -46

V. BEZROBOCIE

Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym i gospodarczym, które pojawiło się po 1990 roku. Gmina Jarczów położona jest na terenie typowo rolniczym. Dla ludności zamieszkującej te tereny podstawowym miejscem pracy jest własne gospodarstwo rolne.

Ogólna liczba ludności gminy wynosi 4.021 osób, z czego w rolnictwie zatrudnionych jest 80%. Tylko 20% ludności gminy pracuje poza rolnictwem.

Liczba mieszkańców gminy zarejestrowanych jako osoby bezrobotne w 2002 roku wynosiła 289. W grupie tej 46,02 % stanowiły kobiety, pozostałe 53,98 % to mężczyźni. Do końca czerwca 2003 roku zarejestrowano 252 osoby bezrobotne.

Tabela 10. Struktura bezrobocia w gminie Jarczów wg płci w latach 2002 - 2003.

Liczba zarejestrowanych bezrobotnych					
Rok	Ogółem	Kobiety	%	Mężczyźni	%
2002	289	133	46,2	156	53,98
I półrocze 2003	252	117	46,4	135	53,57

/Źródło : Powiatowy Urząd Pracy w Tomaszowie Lub./

Zwolnienie z pracy niewątpliwie pogorszyło warunki finansowe wielu rodzin.

Na terenie gminy w strukturze bezrobocia, można zauważyć na przełomie ostatnich dwóch lat zmiany takie jak:

- zwiększenie liczby bezrobotnych z prawem do pobierania zasiłku

w 2002 r. - 11 osób

w 2003 r. - 14 osób

- zmniejszenie liczby osób długotrwale bezrobotnych bez prawa do pobierania zasiłku

w 2002 r. - 278 osób

w 2003 r. w I półroczu - 238 osób

Na koniec 2002 roku tylko 11 osób pobierało zasiłek dla bezrobotnych tj. 3,8% natomiast 96,2 % zarejestrowanych bezrobotnych pozostawała bez prawa do zasiłku.

Analizując strukturę wykształcenia bezrobotnych na dzień 30 czerwca 2003 roku należy stwierdzić, że największą grupę stanowią osoby z wykształceniem:

zasadniczym zawodowym	- 96 osób,	38,1% następnie:
policealne i średnie zawodowe	- 79 osób,	31,3 %
podstawowe	- 58 osób,	23,0 %
średnim	- 11 osób,	4,4 %
wyższym	- 8 osób,	3,2 %

Bezrobocie rejestrowane na wsi nie odzwierciedla w pełni skali tego zjawiska. Problemem jest tu nie tylko wysoka liczba bezrobotnych pozostających bez pracy, ale też nadzatrudnienie (w stosunku do areału gospodarstw i osiągniętych w nim wyników finansowych) w gospodarstwach rolnych, wzrastające w związku z powrotem do pracy na roli osób zwalnianych z zakładów przemysłowych.

Przyczyną tego jest uzyskiwanie zbyt małych dochodów na jednego pracującego w gospodarstwie rolnym. Poza tym posiadanie gospodarstwa rolnego powyżej 2 ha eliminuje nawet uprzednio zatrudnionych pracowników dwu zawodowych z rejestru bezrobotnych, co wpływa na zmniejszenie się liczby korzystających z zasiłków dla bezrobotnych, ale także nie daje możliwości do korzystania przez nich ze środków Funduszy Pracy przeznaczonych na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu (szkolenia, zmiana kwalifikacji, pożyczki).

Większy niż w latach ubiegłych wskaźnik poziomu i stopy bezrobocia, wynika z faktu wdrażania wielu reform, w tym reformy ubezpieczeń społecznych.

Odzwierciedleniem ubożenia społeczności gminy jest zwiększająca się liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

Zgromadzone dane dowodzą, że bezrobocie jest poważnym problemem gminy. Podstawowym miejscem pracy ludności są indywidualne gospodarstwa rolne. Poza tym rolniczy rynek pracy na obszarze gminy jest bardzo ubogi. W roku 2002 wśród zarejestrowanych 136 (w 2003 r. - 128) podmiotów gospodarczych przeważał handel i usługi. Natomiast znaczna liczba zawodowo czynnych związana jest z rynkiem pracy pobliskich ośrodków miejskich. Stąd duża skala bezrobocia będąca odpowiedzią na załamanie gospodarki tych ośrodków.

Przemiany strukturalne w gospodarce ośrodków miejskich oraz spowodowane przez nie załamanie się dotychczasowych rynków pracy, było przyczyną wystąpienia w gminie bezrobocia o znacznej skali co doprowadziło do obniżenia standardu życia mieszkańców gminy.

VI. POMOC SPOŁECZNA

Zadania w zakresie pomocy społecznej przy Urzędzie Gminy w Jarczowie realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Praca Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej ma charakter świadczenia pomocy w różnej postaci, między innymi wypłacane są:

- zasiłki stałe dla matek wychowujących niepełnosprawne dzieci,
- renty socjalne dla osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności powstałym przed 18 rokiem życia,
- zasiłki pielęgnacyjne dla osób niepełnosprawnych,
- zasiłki okresowe dla osób z długotrwałą chorobą i długotrwale bezrobotnych,
- zasiłki celowe i celowe specjalne na bieżące potrzeby klientów ,
- zasiłki okresowe macierzyńskie na każde urodzone dziecko.

W 2002 roku na wypłatę zasiłków obligatoryjnych wydatkowano kwotę 199.000 zł.

W 2003 roku kwota przeznaczona na wypłatę świadczeń obligatoryjnych wynosi 183.000 zł.

Na zasiłki rodzinne i pielęgnacyjne w 2002 roku przeznaczono 26.600 zł., w roku 2003 kwota ta wynosi 28.000 zł. jest to o 5,26 % więcej od roku ubiegłego.

W 2002 roku na pomoc w zakresie zadań własnych kwota wynosiła 25.000 zł. z tego wydano 24.766 zł. tj. 99 %.

W 2003 roku na zadania własne gmina przeznaczy 29.000 zł. tj. o 1,16 % więcej niż w roku poprzednim.

Największym i najistotniejszym problemem na terenie gminy jest ubóstwo i bezrobocie rodzin. Problem ten dotyczy szczególnie rodzin wielodzietnych, niepełnych, z problemami alkoholowymi, oraz rodzin z osobami niepełnosprawnymi i z długotrwałą chorobą. W gminie ubóstwo stanowi najczęstszą przyczynę korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, co oznacza, że dochody rodzin nie zaspokajają ich podstawowych potrzeb – w tym bytowych.

Bezrobocie na terenie gminy w dużym stopniu przyczynia się do procesu ubożenia mieszkańców, a tym samym do wzrostu liczby rodzin korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Likwidacja SKR-u, PGR-u i związane z tym zmiany własnościowe spowodowały, że mieszkańcy utracili pracę stając się osobami bezrobotnymi, niejednokrotnie bez żadnej możliwości podjęcia pracy i zabezpieczenia środków na utrzymanie rodziny. Mimo organizowanych prac interwencyjnych finansowanych przez Powiatowy Urząd Pracy i Agencję Własności Rolnej Skarbu Państwa ze względu na krótki okres trwania tych prac ludzie ci ponownie ubiegają się o pomoc w Ośrodku Pomocy. W większości przypadków bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała choroba występują w jednej rodzinie, taka rodzina jest bardzo trudna do usamodzielnienia. W związku z w/w problemami pogłębia się poziom ubożenia społeczeństwa i co za tym idzie z pomocy społecznej korzystają ludzie młodzi w wieku produkcyjnym.

W roku 2002 z pomocy społecznej skorzystało 290 osób, którym decyzją przyznano świadczenie. Liczba osób w tych rodzinach wynosiła 687.

Ogółem w 2002 roku z powodu ubóstwa z pomocy ośrodka skorzystało 109 rodzin, a liczba osób ogółem w tych rodzinach wynosiła 473.

Z powodu ubóstwa o pomoc ubiegało się 121 rodzin, o liczbie osób w tych rodzinach 501.

W roku 2002 z powodu niepełnosprawności z pomocy skorzystało 76 rodzin, w I półroczu 2003 roku 89 rodzin.

Z powodu bezrobocia jednego lub obojga małżonków w 2002 roku o pomoc ubiegało się 124 rodziny o łącznej liczbie osób w rodzinach 541.

W 2003 roku w I półroczu 74 rodziny o liczbie 309 osób w tych rodzinach ubiegało się o pomoc finansową z powodu bezrobocia obydwójga małżonków.

Do wyżej wymienionych problemów należy dodać problem starzejących się, samotnych osób wymagających różnorodnej pomocy usługowej, problem pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi, a także wiele innych.

Szczególne uwagę należy zwrócić na problemy społeczne wymagające konkretnych i w miarę szybkich rozwiązań, zwłaszcza wspierania osób bezrobotnych (tworzenie miejsc pracy na terenie gminy), najuboższych (poprzez monitowanie o lepszą opłacalność produkcji rolnej, pomoc przy sprzedaży płodów rolnych), niepełnosprawnych (przez likwidację barier architektonicznych - budowa podjazdów przy jednostkach użyteczności publicznej, utworzenie warsztatów terapii zajęciowej lub świetlicy socjoterapeutycznej).

VII. SZKOLNICTWO I OŚWIATA.

Gmina Jarczów posiada sieć szkół, w której skład wchodzi szkoły podstawowe w Jarczowie, Chodywańcach, Gródku, Wierszczyca, oraz Publiczne Gimnazjum w Jarczowie.

Ponadto gmina posiada dwa niezagospodarowane obiekty po byłych szkołach w Nedeżowie i Łubczu, w których z powodu braku dzieci nauka się nie odbywa. Analizując demografię należy przypuszczać, że w niedalekiej przyszłości mogą być likwidowane inne szkoły na terenie gminy.

1. SZKOŁA PODSTAWOWA W JARCZOWIE

a) Uczniowie

W roku szkolnym 2002/2003 w szkole uczy się 172 uczniów w 6 oddziałach klas I – VI. Uczniowie uczęszczają do szkoły z takich miejscowości jak:

- od klasy pierwszej – Jarczów, Jarczów Kolonia Pierwsza, Jarczów Kolonia Druga, Korhynie, Zawady,
- od klasy czwartej – Wierszczyca, Przewłoka, Nedeżów, Sowiniec, Łubcze, Szlatyn.

b) Kadra

W szkole zatrudnionych jest łącznie z dyrektorem 16 nauczycieli.

Tabela 11. Kwalifikacje nauczycieli pracujących w szkole podstawowej w Jarczowie

Kwalifikacje	wyższe magisterskie	wyższe zawodowe	Studium nauczycielskie
Matematyka	2		
j. polski	3		
j. rosyjski		1	
Przyroda	1		
Historia	1		
Naucz. Zintegrowane	3		
Muzyka			1
Religia	1		
Wych. Fizyczne	1		
Inne	1	1	

c) Baza

Szkoła posiada 6 sal lekcyjnych, pracownię komputerową wyposażoną w 10 zestawów komputerowych, świetlicę, salę gimnastyczną, pomieszczenia na sekretariat, gabinet dyrektora, pokój nauczycielski Oprócz tego jest jeszcze zastępcza sala do zajęć z

korektywy. Podczas zajęć sportowych uczniowie mogą korzystać z boisk znajdujących się przy szkole, a są to :

- boisko do piłki nożnej
- boisko do piłki siatkowej
- boisko do koszykówki

2. GIMNAZJUM PUBLICZNE W JARCZOWIE

a) Uczniowie

W roku szkolnym 2002/2003 w szkole uczy się 125 uczniów w 6 oddziałach klas I – III. Uczniowie uczęszczają do szkoły z takich miejscowości jak:

Jarczów, Jarczów Kolonia Pierwsza, Jarczów Kolonia Druga, Korhynie, Zawady, Wierszyczka, Przewłoka, Nedeżów, Sowiniec, Łubcze, Szlatyn, Chodywańce, Plebanka, Jurów, Gródek, Kolonia Gródek, Wola Gródecka, Kolonia Wola Gródecka.

b) Kadra

W szkole zatrudnionych jest łącznie z dyrektorem 11 nauczycieli.

Tabela 12. Kwalifikacje nauczycieli w Publicznym Gimnazjum w Jarczowie.

Kwalifikacje	wyższe magisterskie	wyższe zawodowe	Studium nauczycielskie
Matematyka	1		
J. polski	2		
Informatyka		1	
Historia	1		
Geografia	1		
Chemia	1		
Religia		1	
Wych. Fizyczne	1		
Inne	2		

c) Baza

W szkole znajduje się 6 sal lekcyjnych, pracownia komputerowa wyposażona w 10 zestawów komputerowych, 2 sale lekcyjne zastępcze, kuchnia i stołówka wykorzystywana też jako świetlica, pomieszczenia na sekretariat, gabinet dyrektora, pokój nauczycielski,

socjalne dla obsługi. W budynku znajduje się też biblioteka gminna z której korzystają uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum.

3. SZKOŁA FILIALNA W WIERSZCZYCY

a) Uczniowie

W roku szkolnym 2002/2003 w szkole uczy się 49 uczniów w 4 oddziałach klas 0 – III. Uczniowie uczęszczają do szkoły z takich miejscowości jak:

Wierszczyca, Przewłoka, Nedeżów, Sowiniec, Łubcze, Szlatyn.

b) Kadra

W szkole zatrudnionych jest łącznie z kierownikiem 7 nauczycieli.

Tabela 13. Kwalifikacje nauczycieli w szkole filialnej w Wierszczycy.

Kwalifikacje	wyższe magisterskie	wyższe zawodowe	Studium nauczycielskie
Naucz. Zintegrowane	2	3	1
Religia		1	

c) Baza

W szkole są 3 sale lekcyjne, świetlica i kuchnia, pomieszczenia na pokój nauczycielski i gabinet kierownika. Na zewnątrz szkoły znajduje się boisko do piłki nożnej i plac do zajęć ruchowych. Brak jest sali gimnastycznej.

I piętro budynku szkoły nie jest wykorzystane do celów oświatowych..

4. SZKOŁA PODSTAWOWA W GRÓDKU

a) Uczniowie

Do szkoły uczęszczają uczniowie ze wsi Gródek, Wola Gródecka, Kolonia Wola Gródecka i Kolonia Gródek. Nie ma dzieci z poza obwodu szkoły. W szkole obecnie są cztery oddziały (0-I, II-III, IV-V, VI). Liczba uczniów w roku szkolnym 2003/2004

wynosi 58, do oddziału zerowego uczęszcza 11 dzieci.

Przewidywana liczba uczniów w kolejnych latach to:

- 2004/2005   58 + 9 w oddziale przedszkolnym,

- 2005/2006 57 + 6 w oddziale przedszkolnym.

b) Kadra

W szkole zatrudnionych jest pięciu nauczycieli w pełnym wymiarze godzin, dyrektor, sprzątaczką oraz dwóch palaczy (pracownicy sezonowi). Spośród jedenastu pracowników siedmiu zamieszkuje na terenie gminy Jarczów, zaś czterech na terenie gminy Tomaszów Lubelski. Pięciu nauczycieli nie posiada kwalifikacji do pracy w szkole (wykształcenie średnie pedagogiczne), czterech nauczycieli posiada wykształcenie wyższe magisterskie. Spośród nauczycieli nie posiadających kwalifikacji, dwóch obecnie podnosi swoje kwalifikacje zawodowe.

c) Baza

Szkoła Podstawowa w Gródku mieści się w budynku murowanym, jednopiętrowym, pokrytym eternitem. Budynek posiada własną kanalizację. Składa się z następujących pomieszczeń: korytarza, czterech sal lekcyjnych, biblioteki, kancelarii dyrektora, pokoju nauczycielskiego, niewielkiego pomieszczenia kuchennego oraz dwóch łazienek. Na poddaszu mieści się jadalnia, magazynek z pomocami dydaktycznymi oraz mieszkanie nauczycielskie o powierzchni ok. 80 m². W piwnicy szkoły znajduje się kotłownia c. o., pomieszczenia dla palaczy c. o. oraz hydrofornia.

Szkoła posiada boisko sportowe (do piłki nożnej i siatkówki) oraz tzw. „zieloną salę gimnastyczną”. Plac szkolny jest częściowo ogrodzony.

Baza dydaktyczna szkoły jest bardzo słabo wyposażona. Brak podstawowych środków dydaktycznych, nie ma sprzętu sportowego, nie ma sali do zajęć z wychowania fizycznego, sprzętu audiowizualnego (telewizor, magnetowid). Sale lekcyjne wyposażone są w stare meble szkolne, z wyjątkiem sali przeznaczonej dla oddziału przedszkolnego.

VIII. KULTURA I SPORT

Na terenie gminy Jarczów działa Samorządowy Ośrodek Kultury i Sportu w Jarczowie w skład którego wchodzi:

- Biblioteka Publiczna w Jarczowie
- Dom kultury w Jarczów Kolonia Pierwsza

Samorządowy Ośrodek Kultury i Sportu w Jarczowie posiada salę widowiskową na 200 miejsc, 2 pomieszczenia biurowe, 1 salę do prowadzenia zajęć, 1 pomieszczenie magazynowe.

Na terenie gminy działają prężnie 2 zespoły śpiewacze:

- "Jarczowianki" z Jarczów Osady,
- "Uśmiech" z Jarczowa Koloni Pierwszej.

Zespoły te działają pod patronatem SOKiS w Jarczowie.

Przy SOKiS w Jarczowie działa Gminny Ludowy Klub Sportowy "GRAF" Chodywańce, który zrzesza 72 członków.

GLKS „GRAF” tworzą 2 drużyny piłki nożnej (seniorzy i juniorzy). GLKS współpracuje z UKS działającymi na terenie gminy Jarczów. Reprezentuje gminę na szczeblu powiatu i województwa.

Wyżej wymieniony Klub finansowany jest ze środków SOKiS i działa pod jego patronatem.

B i b l i o t e k a

Gminna Biblioteka Publiczna w Jarczowie stanowi integralną część Samorządowego Ośrodka Kultury i Sportu w Jarczowie. W swej sieci posiada dwa punkty biblioteczne w Szkołach Podstawowych w Wierszyczycy i Chodywańcach.

Gminna Biblioteka Publiczna mieści się w budynku Publicznego Gimnazjum w Jarczowie. Pomieszczenia biblioteczne o powierzchni 60 m² mieszczą się na parterze. Biblioteka wypożycza książki przy wolnym dostępie do półek. Z wypożyczenia na miejscu jednorazowo może korzystać 4 osoby. Księgozbiór na dzień 30.06.2003 r. wynosi 13081 vol., z których korzysta 713 czytelników (dane za 2002 r). Na 100 mieszkańców gminy Jarczów czyta 18.

W porównaniu do lat ubiegłych, w pierwszym półroczu 2003 roku nastąpił znaczny spadek aktywności czytelniczej spowodowany brakiem zakupu nowości wydawniczych oraz ubogą treściowo książek popularnonaukowych i źródeł informacji bezpośredniej (słowniki, leksykony, encyklopedie, atlasy, kroniki, informatory).

Tabela nr 14. Księgozbiór i wypożyczenia w gminie Jarczów 2000 - 2003

Za lata	2000	2001	2002
Liczba czytelników	682	708	713
Księgozbiór	19874 vol.	17710 vol.	13916 vol.
Wypożyczenia	9795 vol.	10908 vol.	10697 vol.

Jak wynika z powyższych danych oferta czytelnicza biblioteki się zmniejszyła.

Gminna Biblioteka Publiczna w Jarczowie pomimo, że odczuwa braki w dopływie nowości, notowała wzrost zarejestrowanych czytelników oraz wypożyczeń w latach 2000-2002.

Załamanie nastąpiło w pierwszym półroczu 2003 roku. Liczba zarejestrowanych czytelników i oraz wypożyczeń spadła znacznie do analogicznego okresu za lata 2000-2002. Przeciętny czytelnik poszukuje książki łatwej, popularnych czytań.

W ostatnich latach biblioteka w znikomym procencie kupowała tego typu literaturę. Jeśli w dalszym ciągu nie zmieni się sytuacja w zakupie nowości Biblioteka Publiczna w Jarczowie stanie się mało atrakcyjną placówką .

IX. OCHRONA PRZECIWPOŻAROWA

Na terenie gminy działa 12 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych w tym 3 typu "S" i 9 typu "M". Działają 3 Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze 1 przy Szkole Podstawowej w Jarczowie, 1 przy Gimnazjum Publicznym w Jarczowie i 1 przy OSP w Chodywańcach.

Związek Ochotniczych Straży Pożarnych skupia w swoich szeregach 272 członków czynnych 37 członków wspierających, 9 członków honorowych oraz 30 członków Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych. Posiada 3 samochody pożarnicze w tym: 2 samochody bojowe w OSP Jarczów i OSP Gródek oraz 1 samochód ZUK w OSP Szlatyn.

Ochotnicze Straże Pożarne posiadają 11 remizo-światlic. Jednostki OSP wyposażone są w podstawowy sprzęt pożarniczy. W 1997 roku jednostka OSP Jarczów została włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

Ważną rolę ze względu na posiadanie wozów bojowych odgrywają jednostki z Jarczowa i Gródka. Uczestniczą one we wszystkich akcjach gaśniczych na terenie gminy i niejednokrotnie w gminach sąsiednich, biorą udział w manewrach, ćwiczeniach organizowanych przez Komendę Powiatową PSP Tomaszów Lubelski.

X. WARUNKI GEOGRAFICZNO - GEOLOGICZNE

Gmina Jarczów położona jest w południowo – wschodniej części województwa lubelskiego. Zajmuje obszar o pow. 10750 ha. Gmina ma charakter typowo rolniczy,

sąsiaduje z gminami Lubycza Królewska, Ułhówek, Łaszczów, Rachanie i Tomaszów Lubelski. W granicznych obszarach gminy na północy i południowym zachodzie występują obszary zalesione. Lesistość gminy utrzymuje się w granicach 12%. Obszar gminy usytuowany jest w granicznej części rozległej wychodni skał kredowych z wysoczyzną lessową. Głównym profilem budowy geologicznej środkowej i południowej części gminy są skały kredowe. Wykazują one przestrzenne zróżnicowanie wykształcenia litologiczno - surowcowego. W części środkowej, wschodniej i południowo – wschodniej ich profil tworzą margle jasnoszare, kremowe, popielato – szare o zmiennej twardości. Kompleks ten rozpoznano szczegółowo w południowo – wschodniej części gminy Chodywańce – Plebanka. Jego głębokość wynosi około 100 mb. W wyniku badań udokumentowano w rejonie Plebanki na pow. 746 ha wapieni i margli o zasobach 1.243 miliony ton przydatnych dla przemysłu cementowego. Dodatkowym urozmaiceniem budowy geologicznej są pokrywy piaszczyste, na północy piasków wodnolodowcowych / całkowite zalesienia las Bukowiec, na południowym zachodzie występują piaski rzeczne doliny Sołokiji o głębokości 1- 4 mb. z możliwością wydobycia kruszywa piaszczystego w Korhyniach i Leliszka. W obszarze gminy w zasadzie nie istnieje wydobycie surowców miejscowych. Do oznak tego typu działalności należy zaliczyć niewielkie wyrobisko ukopu gliny w Kol. Gródek / była cegielnia/ oraz wyrobisko powstałe w wyniku wydobycia piasku w Korhyniach. Na terenie gminy w rejonie Jurów – Chodywańce występują złoża torfu na powierzchni 630 ha o zasobach 17790 ton o średniej głębokości 3.3 mb. Torfisko jest zmeliorowane i użytkowane jako łąki.

Sieć osadnicza

Głównym ośrodkiem gminy jest osada Jarczów. Pełni ona głównie funkcje administracyjno – usługowe, obsługi rolnictwa i mieszkańców gminy, usługi oświaty, handlu, służby zdrowia, łączności.

Tabela nr 15 przedstawiająca ogólną charakterystykę poszczególnych miejscowości.

Lp.	Miejscowość	Funkcja	Wielkość , ilość mieszkańców	Układ przestrzenny
1.	Chodywańce	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 240	Ulicówka. dwustronnie zabudowana
2.	Gródek	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza	Średnia ~ 250	Widlica dwustronnie

		- produkcja żywności i usługi podstawowe		zabudowana
3.	Gródek Kolonia	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Mała ~ 160	Ulicówka dwustronnie zabudowana
4.	Jarczów	Usługi podstawowe i ponad podstawowe gminne (administracja, oświata, zdrowie, kultura). Drobną wytwórczość przemysłową i rzemieślniczą, obsługa ludności, handel, inne. Ruch drogowy, obsługa rolnictwa i mieszkalnictwo.	Duża ~ 400	Ulicówka dwustronnie zabudowana
5.	Jarczów Kolonia Pierwsza	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 260	Zabudowa rozproszona
6.	Jarczów Kolonia Druga	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 200	Ulicówka dwustronnie zabudowana
7.	Jurów	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 250	Ulicówka dwustronnie zabudowana
8.	Korhynie	Widlica dwustronnie zabudowana	Średnia ~ 170	Widlica dwustronnie zabudowana
9.	Łubcze	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 320	Ulicówka dwustronnie zabudowana
10.	Nedeżów	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 270	Widlica dwustronnie zabudowana
11.	Plebanka	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 170	Ulicówka dwustronnie zabudowana
12.	Przewłoka	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 200	Ulicówka dwustronnie zabudowana
13.	Szlatyn	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 200	Ulicówka dwustronnie zabudowana
14.	Wierszczyca	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Duża ~ 440	Ulicówka dwustronnie zabudowana

15.	Wola Gródecka	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 300	Ulicówka dwustronnie zabudowana
16.	Wola Gródecka Kolonia	Wieś – podstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Duża ~ 440	Ulicówka dwustronnie zabudowana
17.	Zawady	Wieś - odstawowa jednostka osiedleńcza - produkcja żywności i usługi podstawowe	Średnia ~ 150	Ulicówka dwustronnie zabudowana

Tabela nr 16. Zabytki znajdujące się na terenie gminy.

Lp.	Miejscowość	Nr rej. zabytku	Obiekt	Czas trwania
REJESTR ZABYTEKÓW				
1.	Chodywańce	ZA/145	Kordegarda pałacowa (d. spichlerz), mur.	2 poł. XVIII w.
2.	Gródek	ZA/397	Kościół par., mur.	lata 1840-46
3.			Dzwonnica mur.	poł. XIX w.
4.			Cmentarz przykościelny + drzewostan	poł. XIX w.
5.	Jarczów	A/40	Kościół par. (d. cerkiew gr. – kat.),drew.	ok. 1755 r.
6.			Cmentarz przykościelny + drzewostan	
7.	Jurów	A/290	Grodzisko	
8.	Korhynie	ZA/348	Zespół dworski, Dwór drew.	
9.			Pozostałość parku	2 poł. XIX w.
10.	Łubcze	Zaa41	Kurhan ziemny	
11.		Zaa53	3 kopce ziemne (stan. 25)	
12.		Zaa54	Kopiec ziemny (stan. 1)	
13.	Nedeżów	Zaa45	Kopiec ziemny (stan. 18)	
14.		Zaa48	Kopiec ziemny (stan. 28)	
15.		Zaa49	Kopiec ziemny (stan. 20)	
16.		Zaa50	Kopiec ziemny (stan.21)	
17.		Zaa51	2 kopce ziemne (stan. 23)	
18.		Zaa52	2 kopce ziemne (stan. 29)	
19.	Wola Gródecka	Zaa39	Cmentarzysko kurhanowe – 3 kopce	
EWIDENCJA ZABYTEKÓW				
1.	Chodywańce		Brama – dzwonnica, mur	1820 r.
2.			Pozostałość parku dworskiego	XIX w.
3.			Cmentarz grzebalny, czynny	XIX w.
4.			Stanowiska archeologiczne (20)	

5.			Kapliczka św. Floriana, drewn.	I poł. XIX w.
6.	Gródek		Kapliczka św. Jana	poł. XIX w.
7.			Krzyż drewniany na postumencie	1905 r.
8.			Plebania mur.	pocz. XX w.
9.			Cmentarz grzebalny, czynny	XIX w.
10.			Stanowiska archeologiczne (15)	
11.	Gródek Kolonia		Stanowiska archeologiczne (20)	
12.	Jarczów		Urząd Gminy, mur.	
13.			Szkoła, mur.	po 1930 r.
14.			Młyn elektryczny, drewn.	1936 r.
15.			Cmentarz grzebalny, czynny	XIX w.
16.			Kopiec Józefa Piłsudskiego	1936 r.
17.		Stanowiska archeologiczne (13)		
18.	Jarczów Kolonia		Stanowiska archeologiczne (15)	
19.	Jurów		Cmentarz grzebalny, czynny	XIX w.
20.			Stanowiska archeologiczne (9)	
21.	Korhynie		Stanowiska archeologiczne (12)	
22.	Łubcze		Stanowiska archeologiczne (65)	
23.	Nedeżów		Kapliczka domkowa, drewn. – mur.	1.20. XX w.
24.			Krzyż kamienny	1905 r.
25.			Krzyż z figurą MB, kam.	1905 r.
26.			Młyn elektryczny	1927 r.
27.			Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX w.
28.		Stanowiska archeologiczne (39)		
29.	Plebanka		Stanowiska archeologiczne (4)	
30.	Przewłoka		Krzyż kamienny	
31.			Stanowiska archeologiczne (3)	
32.	Sowiniec		Stanowiska archeologiczne (11)	
33.	Szlatyn		Figura kamienna	1900 r.
34.			Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX w.
35.			Stanowiska archeologiczne (39)	
36.	Wierszczyca		Kapliczka domkowa, drewn.	k. XIX w.
37.			Krzyż drewniany	ok. 1920 r.
38.			Zespół zieleni przyszkolnej	pocz. XX w.
39.			Cmentarz grzebalny, nieczynny	XIX w.
40.		Stanowiska archeologiczne (34)		
41.	Wola Gródecka		Młyn elektryczny, drewn.	1.20. XX w.
42.			Stanowiska archeologiczne (22)	
43.	Zawady		Stanowiska archeologiczne (5)	

W mieszkalnictwie gminy zdecydowanie dominuje zabudowa zagrodowa z zabudowy wielorodzinnej to są tzw. bloki mieszkalne w Jarczowie oraz w Plebance (pozostałość po uspołecznionym zakładzie rolnym). Średnia powierzchnia użytkowa wynosi około 22 m²/1 osobę. Na jedno mieszkanie przypada średnio 3 osoby. Ruch budownictwa mieszkaniowego obejmuje głównie budynki mieszkalne indywidualne.

Analizując lata 1990 – 2002 stwierdza się, że na terenie gminy ruch budowlany posiada tendencję spadkową.

Tabela nr 17 porównująca oddane budynki mieszkalne indywidualne w latach 1990 – 2002.

Gmina Jarczów	Oddane do użytku budynki mieszkalne					
	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Jarczów	8	6	12	4	3	2

Należy zakładać, że sieć mieszkaniowa nie będzie się już rozwijać, gdyż dotychczasowe zasoby mieszkaniowe są wystarczające, należy je tylko remontować lub rozbudowywać. Jednak w nowym planie przestrzennego zagospodarowania gminy należy przewidzieć nowe tereny pod budowę mieszkaniową i zagrodową.

Bardzo ważnym czynnikiem rozwoju gminy jest rozwój infrastruktury usługowej na rzecz mieszkańców gminy. W tej chwili na terenie gminy brak jest zakładów usługowych takich jak : szewc. fryzjer damsko – męski, naprawy sprzętu RTV i AGD, usług tokarsko – spawalniczo – ślusarskich i innych. I właśnie w tworzeniu zakładów usługowych należy widzieć częściowe zmniejszenie bezrobocia i poprawę warunków życia mieszkańców gminy.

XI. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

1. KOMUNIKACJA I TRANSPORT DROGOWY

Przez teren gminy Jarczów przebiegają jedynie drogi powiatowe i drogi gminne:

a) drogi powiatowe

Sieć dróg powiatowych na terenie gminy pełni rolę w połączeniach miejscowych. Zapewnia ona dodatkowo, poza wewnętrzną komunikację obszaru gminy, połączenia jej z terenami sąsiadującymi województwa ,regionu i kraju.

Drogi powiatowe stanowią ogólną długość 60.380 mb. w tym drogi o nawierzchni twardej stanowią długość 51.931 mb. pozostała długość to drogi gruntowe nieutwardzone. W skład dróg powiatowych przebiegających przez teren gminy wchodzi 11 odcinków dróg:

2528L Podhorce - Nowa Wieś - Nedeżów - Przewłoka dł. odcinka 4.199 mb.

- 2516L Górnio - Wola Gródecka - Telatyn dł. odcinka 4.673 mb.
- 2521L Tomaszów Lub. - Ulhówek dł. odcinka 12.543 mb.
- 2527L Nedeżów - Sowiniec dł. odcinka 3.327 mb.
- 2536L Wierszczyca - Jarczów - Korhynie - Ruda Żurawiecka dł. odcinka 8.962 mb.
- 2542L Tomaszów Lub. - Przeorsk - Korhynie dł. odcinka 1.365 mb.
- 2541L Korhynie - Żyłka - Szalenik dł. odcinka 5,537 mb.
- 2531L Jarczów - Jurów - Machnów dł. odcinka 6,577 mb.
- 2532L Łubcze - Szlatyn - Jurów dł. odcinka 4,171 mb.
- 2533L Chodywańce - Plebanka - Dyniska Nowe dł. odcinka 3,049 mb.
- 2510L Wola Gródecka - Wierszczyca dł. odcinka 6,977 mb.

Istniejące nawierzchnie dróg na niektórych odcinkach są w bardzo złym stanie technicznym. Na poprawę stanu technicznego nawierzchni dróg ma wpływ również drożność przepustów, odmulenie i odkrzaczenie rowów przydrożnych, budowa chodników w miejscach najbardziej niebezpiecznych oraz wykonanie zatok autobusowych. W/w prace sprowadziłyby do poprawy nawierzchni dróg bezpieczeństwa ruchu drogowego oraz pieszego.

b) drogi gminne

Znaczną rolę w połączeniach wewnątrz gminnych odgrywa sieć dróg gminnych, która umożliwia wywóz płodów rolnych z pól uprawnych sprzętem rolniczym, a także dojazd samochodem do miejsca zamieszkania. Na obszarze gminy drogi gminne stanowią długość 42.400 mb. w tym nawierzchni utwardzonej 19.400 mb.

- droga gminna Nr 011925 - Gródek - Nedeżów dł. odcinka 5.600 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 3.500 mb. pozostała dł. odcinka 2.100 mb. to droga gruntowa
- droga gminna Nr 011926 - Kol. Gródek - Podlodów dł. odcinka 1.500 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 600 mb. pozostała dł. 900 mb. to droga gruntowa.
- droga gminna Nr 011644 - Łubcze - Podlodów dł. odcinka 1.000 mb. odcinek w całości utwardzony.
- droga gminna Nr 011927 - Szlatyn - Hubinek dł. odcinka 2.300 mb. w tym utwardzona 1.300 mb. pozostała dł. 1.100 mb. wykonana jest z niesortu.
- droga gminna Nr 011928 - Zawady - Chodywańce dł. odcinka 4.200 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 1.600 mb., odcinek 500 mb. wykonany jest z niesortu pozostała dł. 2.100 mb. to droga gruntowa.
- droga gminna Nr 011929 - Jarczów - Przewłoka dł. odcinka 5.300 mb. w tym

- nawierzchnia utwardzona to 4.000 mb. pozostała długość odcinka 1.300 mb. to droga gruntowa .
- droga gminna Nr 011930 - Kol. Jarczów I - Przeorsk dł. odcinka drogi 3.500 mb. w tym powierzchnia utwardzona 1.500 mb. natomiast odcinek 2.000 mb. wykonany jest z niesortu.
  - droga gminna Nr 011931 - Gródek - Wola Gródecka dł. odcinka 1.300 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 300 mb. odcinek 400 mb. wykonany jest z niesortu pozostała dł. 600mb. to droga gruntowa
  - droga gminna Nr 011932 - Gródek dł. odcinka 900 mb. wykonana z niesortu
  - droga gminna Nr 011933 - Kol. Wola Gródecka dł. odcinka 600 mb. odcinek w całości utwardzony
  - droga gminna Nr 011934 - Kol. Gródek dł. odcinka 900 mb. w całości utwardzony
  - droga gminna Nr 011936 - Wierszczyca dł. odcinka 3.200 mb. odcinek o dł. 2.800 mb wykonany jest z niesortu a odcinek o dł. 400 mb. utwardzony
  - droga gminna Nr 011935 - Wierszczyca dł. odcinka 1300 mb. w tym nawierzchnia utwardzona 800 mb. pozostała dł. 500 mb. to droga gruntowa
  - droga gminna Nr 011937 - Szlatyn - Łubcze dł. odcinka 500 mb. rowy wykopane odcinek nie utwardzony .
  - droga gminna Nr 011938 - Chodywańce dł. odcinka 600 mb. odcinek wykonany z niesortu
  - droga gminna Nr 011939 - Chodywańce dł. odcinka 600 mb. odcinek wykonany z niesortu
  - droga gminna Nr 011940 - Chodywańce dł. odcinka 300 mb. droga gruntowa
  - droga gminna Nr 011941 - Jurów dł. odcinka 300 mb. w całości utwardzony.
  - droga gminna Nr 011942 - Jurów dł. odcinka 500 mb. w całości utwardzony.
  - droga gminna Nr 011943 - Jarczów - Zawady dł. odcinka 800 mb. w całości utwardzona
  - droga gminna Nr 011944 - Jarczów Kolonia Druga dł. odcinka 2000 mb. odcinek o dł. 700 mb. wykonany z niesortu pozostała dł. odcinka 1.300 mb. to droga gruntowa .
  - droga gminna Nr 011945 - Jarczów Kolonia dł. odcinka 300 mb. to droga gruntowa
  - droga gminna Nr 011946 - Przewłoka dł. odcinka 1.300 mb. wykonana z niesortu.
  - droga gminna Nr 011947 - Nedeżów dł. odcinka 1.000 mb. wykonana z żużlu
  - droga gminna Nr 011948 - Wierszczyca dł. odcinka 1.000 mb. odcinek utwardzony
  - droga gminna Nr 011949 - Jarczów Kolonia Pierwsza - Jarczów dł. odcinka 200 mb.

wykonana z niesortu

- droga gminna Nr 011950 - Jarczów - Jarczów Kolonia Druga dł. odcinka 200 mb. odcinek utwardzony
- droga gminna Nr 011951 - Korhynie dł. odcinka 300 mb. wykonana z niesortu
- droga gminna Nr 011952 - Korhynie dł. odcinka 400 mb. wykonana z niesortu.

c) drogi dojazdowe do gruntów i ulic

Na terenie gminy drogi dojazdowe do gruntów stanowią dł. 247.000 mb. w tym zakresie ograniczamy się do równania dróg w miarę zaistnienia potrzeby .

Natomiast ulice znajdujące się w Os. Jarczów stanowią dł.1.350 mb. i są to :

- ul. Piłsudskiego dł. 200 mb.
- ul. Kopernika dł. 250 mb.
- ul. Witosa dł. 400 mb.
- ul. Targowa dł. 100 mb.
- ul. Przemysłowa
- ul. Tomaszowska
- ul. Batalionów Chłopskich
- ul. Zawadzka
- ul. 3 Maja
- ul. Szkolna
- ul. Browarna

Istotnym elementem w zakresie komunikacji drogowej na terenie gminy jest dążenie do prawidłowej komunikacji bezpieczeństwa ruchu drogowego i pieszego.

2. CIEPŁOWNICTO

Na terenie gminy nie istnieje centralne źródło ciepła ani sieć ciepłownicza. Obiekty administracji, kultury, służby zdrowia, handlu, szkolnictwa i inne ogrzewane są z lokalnych kotłowni opalanych paliwem stałym. Zabudowa jednorodzinna opalana jest węglem lub drzewem, rzadziej koksem czy torfem.

Do podgrzewania wody dla celów bytowo – gospodarczych stosowane są podgrzewacze elektryczne lub opalane paliwem stałym.

3. STACJE PALIW

Aktualnie na terenie gminy funkcjonują dwie dwunastogodzinne stacje paliw tj. w Jarczowie oraz w Przewłocze, brak jest natomiast stacji całodobowej. Zgodnie z przepisami stacje o pojemności całkowitej do 100 000 l. (100 m³) można lokalizować bez dokonywania zmian w planie przestrzennym zagospodarowania gminy po wcześniejszym uzyskaniu wszelkich niezbędnych uzgodnień. Mogą też być lokalizowane małe stacje kontenerowe.

Warsztaty naprawcze samochodów zlokalizowane są w Szlatynie oraz w Przewłocze. Są to warsztaty małe, potrzeby w tym zakresie są dużo większe, trzeba zakładać powstanie nowoczesnej obsługi samochodowej. Brak jest zakładu naprawczego sprzętu rolniczego.

Na terenie gminy brakuje utwardzonych miejsc parkingowych dla samochodów. Miejsca takie występują jedynie w Jarczowie. Narastający wzrost liczby samochodów zmusza do wybudowania nowych parkingów.

4. ELEKTROENERGETYKA

Przez teren gminy przebiega jedna linia wysokiego napięcia 110 KV Tomaszów – Ułhówek. Wszystkie miejscowości gminy są zasilane w energię elektryczną. Istnieje potrzeba modernizacji sieci mn. w Korhyniach oraz w Jurowie. Przy drogach istnieje oświetlenie drogowe, w sumie jest lamp oświetleniowych 186 szt. Istnieje potrzeba zwiększenia ilości lamp, gdyż są wsie, które nie posiadają oświetlenia tj. Korhynie, Jarczów Kolonia Pierwsza, Nedeżów, Sowiniec, Szlatyn.

5. TELEKOMUNIKACJA

Gmina Jarczów posiada automatyczną centralę telefoniczną. Do centrali zlokalizowanej w budynku gminy podłączone jest 100 przyłączy telefonicznych w Jarczowie, Kol. Jarczów I, Kol. Jarczów II, Korhynie, Jurów, Chodywańce, Plebanka, Wierszczyca, Przewłoka, Łubcze, Szlatyn, Zawady. Natomiast wsie Gródek, Kolonia Gródek, Wola Gródecka, Nedeżów, Sowiniec są podłączone do centrali telefonicznej zlokalizowanej w Podhorcach.

Istnieje pilna potrzeba wybudowania łączy światłowodowych na terenie Tomaszów – Jarczów, a następnie wymiany centrali w Jarczowie na bardziej nowoczesną, gdyż występuje utrudniony dostęp do internetu. Ponadto ze względu na brak łączy światłowodowych nie może być zwiększona centrala telefoniczna, wszystkie numery są wykorzystane, a potrzeby w dostępie do telefonów są duże. Sytuację ratują zakładane

przez telekomunikację tzw. telefony radiowe. Jest to przestarzała technologia tzw. analogowa, ale mieszkańcy chętnie je zakładają. W 2002 i I półroczu 2003 r. założono na terenie gminy 56 telefonów i w dalszym ciągu są zakładane.

Na terenie gminy brak jest stacji telefonii komórkowej i dlatego są problemy z użytkowaniem tych telefonów. Sytuacja ulegnie poprawie po wybudowaniu takiej stacji na terenie bazy GS Jarczów co ma być zrealizowane do końca 2003 roku.

XII. GOSPODARKA WODNO – ŚCIEKOWA.

1. ZAOPATRZENIE W WODĘ.

Gmina Jarczów posiada małe pokrycie w sieć wodociągów., Tylko ok. 25% mieszkańców gminy korzysta ze zbiorowej sieci wodociągowej.

Wodociągi znajdują się w miejscowościach -Łubcze ,Szlątyn ,Plebanka i Przeorsk.

Na chwilę obecną wykonany został projekt na budowę sieci w największej miejscowości w gminie –Wierszyczycy.

Pozostałych 75% mieszkańców korzysta ze studni kopanych bądź wierconych.

2. ODPROWADZANIE ŚCIEKÓW.

Gmina Jarczów posiada system kanalizacji tylko w Jarczowie. Ścieki są odprowadzane do kontenerowej oczyszczalni ścieków KOS-2 o przepustowości 50 m³/dobę. Oczyszczalnia ta nie spełnia swojego zadania, głównie poprzez niski procent redukcji zanieczyszczeń w ściekach.

Sytuacja ta wymusza na władzach gminy podjęcie tematu budowy nowej oczyszczalni ścieków i opracowania koncepcji kanalizacji gminy Jarczów. Zabudowa jednorodzinna wyposażona jest w lokalne urządzenia w postaci suchych ustępów bądź własnych zbiorników ściekowych tzw. szamb.

XIII. GOSPODARKA ODPADAMI.

Odpady komunalne składowane są na składowisku w Wierszyczycy. Do 30 października 2003 r. zostanie oddane do użytku składowisko odpadów komunalnych w Wierszyczycy o pojemności 13,4 tys. m³. Będzie ono spełniało wymogi zgodnie z obowiązującymi ustawami w Ochronie Środowiska.

W takich miejscowościach jak: Jurów, Chodywańce, Plebanka, Gródek, Kolonia Gródek, Zawady są ustawione kontenery na odpady stałe KP-7. Zadaniem gminy w najbliższym czasie powinno być propagowanie wśród mieszkańców gminy idei selekcjonowania odpadów, tak by w przyszłości na składowisko trafiały odpady posegregowane. Ze względu na ochronę środowiska należy w przyszłości sukcesywnie zastępować kontenery pojemnikami na odpady segregowane ogólnie dostępne dla mieszkańców.

Ponadto MPGKiM z Tomaszowa Lubelskiego podpisało ponad 100 umów z właścicielami gospodarstw i mieszkań na odbiór odpadów stałych wyposażając je bezpłatnie w kosze. Cały czas przybywa chętnych na korzystanie z tej usługi.

XIV. GAZYFIKACJA.

Gmina Jarczów nie posiada gazu przewodowego. Mieszkańcy korzystają w coraz szerszym zakresie z butli gazowych. Istnieje potrzeba gazyfikacji gminy ze względu na przesłanki ekologiczne i gospodarcze. Obszar gminy Jarczów charakteryzuje się niewielkim skażeniem środowiska. Wobec braku zakładów przemysłowych, powietrze atmosferyczne jest skażone głównie przez kotłownie węglowe oraz pojazdy samochodowe. Powszechne wykorzystanie gazu pozwoli na zmniejszenie emisji gazów i pyłów szkodliwych dla zdrowia. Posiadanie gazu przewodowego wpływa również korzystnie na funkcjonowanie gospodarstw rolnych oraz powstawanie gospodarstw agroturystycznych.

XV. CHARAKTERYSTYKA ROLNICTWA

1. WARUNKI NATURALNE

Naturalne warunki glebowe w obszarze gminy Jarczów są bardzo korzystne. Dominują wartościowe gleby wytworzone z lessów oraz rędziny nazywane popularnie borowiną. Występujące komplety glebowo-rolnicze to: pszenny bardzo dobry, dobry,

pszenny wadliwy. Gmina Jarczów jest regionem typowo rolniczym. Obszar gminy leży w rejonie klimatycznym tzw. Lubelsko – Wyżynnym / wg Okołowicza / gdzie średnia roczna temperatura powietrza wynosi +7.3°C, przy średniej stycznia – 4,4°C i lipca +18,3°C. Klimat i warunki glebowe mają decydujący wpływ na warunki produkcji rolnej. Przez teren gminy przepływają 3 ciek wodne tj. rzeki: Rzeczyca, Szyszła oraz Sołokija. Na terenie gminy zlokalizowany jest również zbiornik wodny „Leliszka” o powierzchni 2,5 ha , pojemność całkowita 45 tys. m³

Notuje się obszary narażone na erozję o bardzo stromych zboczach.

Tabela nr 18. Udział poszczególnych kompleksów glebowych w ogólnej powierzchni gruntów ornych:

Nazwa kompleksu	%
Pszenny bardzo dobry	23,6
Pszenny dobry	47,7
Pszenny wadliwy	19,6
Żytni bardzo dobry	4,5
Żytni dobry	0,3
Żytni słaby	2,8
Żytni najslabszy	0,4
Zbożowo pastewny mocny	1,1

/Źródło : dane Urzędu Gminy /

Tabela nr 19. przedstawiająca udział poszczególnych kompleksów glebowych w ogólnej powierzchni użytków zielonych

Nazwa kompleksu	%
Użytki zielone dobre i bardzo dobre	0,5
Użytki zielone średnie	56,5
Użytki zielone słabe i najslabsze	43,0

/Źródło : dane Urzędu Gminy /

Podstawowe znaczenie gospodarcze posiadają występujące we wszystkich wsiach gminy najcenniejsze rolniczo grunty kompleksów pszennych, w tym zwłaszcza kompleksów pszennego dobrego i bardzo dobrego, które zajmuje aż 71,3 % gruntów ornych. Lokalnie występują również grunty kompleksu pszenno wadliwego oraz gleby kompleksów żytniego bardzo dobrego i żytniego słabego nadające się do uprawy roślin o niższych wymaganiach.

Istotny problem gospodarczy zwłaszcza we wsiach w części północnej gminy stwarza natomiast niekorzystna rzeźba terenu oraz towarzysząca jej silna erozja gleb. Problem ten dotyczy gleb w miejscowościach : Gródek Kolonia, Wola Gródecka, Wola Gródecka Kolonia, Nedeżów, Przewłoka, Sowiniec, Łubcze oraz Korhynie w zachodniej części podlegające erozji w stopniu intensywnym, silnym i bardzo silnym.

Potwierdzeniem wysokiej jakości gleb jest znaczny udział gleb wysokich klas bonitacyjnych.

Tabela 20 przedstawiająca procentowy udział poszczególnych klas bonitacyjnych gruntów ornych w gminie Jarczów

Klasa bonitacyjna	Procentowy udział	Charakterystyka gleb
I i II	21,1	bardzo dobre
III	51,7	dobrze
IV	22,6	średnie
V	3,6	słabe
VI	1,0	bardzo słabe

/ Źródło : dane Urzędu Gminy /

Użytki rolne I, II i III klasy bonitacji stanowią 76,8 % , a gleby IV klasy bonitacji 22,6 %. Łącznie gleby wysokich klas bonitacji od I do IV klasy stanowią 95,4 % gruntów ornych gminy. Gleby te zaliczane są do kompleksów glebowych pszennych i żytniego bardzo dobrego . Nadaje się pod uprawę roślin o wysokich wymaganiach .

Tabela 21 przedstawiająca procentowy udział poszczególnych klas bonitacyjnych użytków zielonych w gminie Jarczów

Klasa bonitacyjna	Procentowy udział	Charakterystyka gleb
II	2,5	bardzo dobre
III	21,4	dobrze
IV	28,3	średnie
V	39,6	słabe
VI	8,2	bardzo słabe

/ Źródło : dane Urzędu Gminy /

Powyższe zestawienie świadczy o tym, że użytki zielone zajmują gleby w większości średnie i słabe.

2. LUDNOŚĆ W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH

Z danych Powszechnego Spisu Rolnego w 2002 roku wynika, że liczba ludności faktycznie zamieszkałej w gospodarstwach domowych z użytkownikiem indywidualnego gospodarstwa rolnego wynosi 3638 osób i stanowi to około 90,5 % ogółu ludności gminy.

Po 1996r. nastąpił wzrost ludności w gospodarstwach domowych, w związku ze zmniejszeniem się migracji zewnętrznej poza granice gminy. Likwidacja wielu zakładów pracy, brak wolnych miejsc spowodowało procesy migracyjne i skłoniło w wielu wypadkach do powrotów na wieś (szczególnie ludzi młodych). Równolegle zachodzi proces starzenia się wsi. Zjawisko to związane z faktem, że rolnicy w starszym wieku powstrzymują się , bądź nie mogą przepisać gospodarstwa rolnego na następcę, gdyż przekazanie gospodarstwa na następcę powodowało i powoduje powstanie obowiązku opłacania składki ubezpieczeniowej. Dla ludzi młodych pozbawionych źródeł zarobkowych, korzystniej jest utrzymywać status osoby bezrobotnej, a faktycznie pracować w gospodarstwie rodziców. W związku z powyższym występuje nadmiar ludności czynnej zawodowo, która nie zmieniając miejsca zamieszkania mogłaby podjąć pracę w innych pozarolniczych działach produkcji, bądź usług w otoczeniu rolnictwa. Jeśli chodzi o wykształcenie użytkowników gospodarstw największą grupę stanowi, ludność z wykształceniem podstawowym 47 %, następnie zasadniczym zawodowym 21 % , z wyższym zaledwie 3 %.

3. STRUKTURA UŻYTKOWANIA GRUNTÓW

Głównymi elementami środowiska przyrodniczego, które decydują o możliwości rozwoju rolnictwa gminy są : gleby, warunki wodne i rzeźba terenu. Warunki klimatyczne sprzyjają gospodarce rolnej czego przykładem jest długość okresu wegetacji roślin około 203 dni.

Teren gminy należy do bardziej suchych obszarów województwa (nieco ponad 550 mm opadów).

Obszar gminy ma zdecydowanie rolniczy charakter z niewielkim udziałem lasów wynoszącym 14 % ogólnej powierzchni. Użytki rolne zajmują około 78,9 % obszaru gminy, na pozostałe przypada 7,1 % obszaru gminy.

Tabela 22 Struktura użytkowania gruntów w gminie Jarczów – stan na 30.06.2003r

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	Procentowy udział %
Użytki rolne	8 479	78,9
Lasy i grunty leśne	1 508	14,0
Pozostałe	763	7,1
Ogółem	10 750	100,0

/ Źródło: dane Urzędu Gminy /

Struktura zagospodarowania użytków rolnych

Grunty orne	Powierzchnia w ha	Udział procentowy %
Użytki rolne	8 479	100,0
Grunty orne	7 117	84,0
Sady	27	0,3
Łąki i pastwiska	1335	15,7

/ Źródło: dane Urzędu Gminy /

W obrębie użytków rolnych największą powierzchnię zajmują grunty orne 84,0 % , łąki i pastwiska trwale stanowią 15,7 % , zaś sady 0,3 % ogólnej powierzchni użytków rolnych

4. STRUKTURA UŻYTKÓW ROLNYCH WEDŁUG RODZAJÓW UŻYTKOWNIKÓW

Produkcja rolnicza w gminie odbywa się głównie w gospodarstwach indywidualnych.

W ich posiadaniu znajduje się 88,8 % areалу użytków rolnych. Sektor ten stanowi 1381 gospodarstw o przeciętnej powierzchni 5,50 ha użytków rolnych.

Tabela 23 Struktura użytkowania gruntów rolnych wg rodzajów użytkowników– stan na dzień 30.06.2003r.

Rodzaj użytkownika	Udział procentowy %
Gospodarstwa indywidualne	88,77
Spółdzielnie Produkcyjne	8,24
PFZ, AWRSP	1,47
Inne	1,52
Razem	100,00

/ Źródło: dane Urzędu Gminy /

5. STRUKTURA AGRARNA INDYWIDUALNYCH GOSPODARSTW

ROLNYCH

Podstawa produkcji, a tym samym jedynym z głównych składników potencjału produkcyjnego jest ziemia. Na terenie gminy funkcjonuje 1381 gospodarstw o średniej powierzchni 5,50 ha w tym powierzchnia 393 gospodarstw nie przekracza 2 ha.

Z danych zawartych w tabeli wynika, że w gminie Jarczów przeważają gospodarstwa do 5 ha i zajmują największą powierzchnię użytków rolnych.

Tabela 24 Struktura obszarowa gospodarstw indywidualnych w gminie Jarczów.

Grupa obszarowa w ha	ha	%	Liczba gosp.	%
UR				
1 - 2	545	7,2	393	28,4
2 - 5	1629	21,6	465	33,7
5 - 7	1235	16,4	209	15,1
7 - 10	1540	20,5	183	13,3
10 - 15	1274	17,0	104	7,5
powyżej 15	1304	17,3	27	2,0
Ogółem	7527	100,0	1381	100,0

/ Źródło: dane Urzędu Gminy /

W ciągu ostatnich lat obserwuje się tendencję do rozdrabniania gospodarstw. Niewielkie gospodarstwa dzielone są na jeszcze mniejsze arealy. Ta rozdrobniona struktura wpływa na dekoncentrację produkcji.

Stwierdza się w ostatnim czasie zwiększoną liczbę zawierania umów dzierżawy tzn. całe gospodarstwa lub ich część są oddawane w dzierżawę dla właścicieli większych gospodarstw.

6. STRUKTURA UPRAW

Aktualnie w gminie Jarczów przeważa wielostronny kierunek produkcji rolnej. W uprawach dominują zboża, których udział w ogólnej powierzchni zasiewów stanowiło w 2002 r. 72,6 %. Wśród tej grupy roślin, poważną pozycję zajmuje pszenica - 62,5 % powierzchni zasiewów. Następne są: jęczmień - 34,2 % i zboża pozostałe: żyto - 0,9 %, owies - 2,4 %. Pewną pozycję w strukturze zasiewów zajmują również burak cukrowy. Jego udział w ogólnej powierzchni zasiewów wynosi 9,8 %. Dużą część zasiewów zajmuje uprawa ziemniaków 5,2 %. Pozostałe uprawy zajmują 8,6 %.

Marginalną gałąź produkcji stanowią obecnie rośliny przemysłowe (mak, tytoń, gorczyca, buraki pastewne).

W zdecydowanej większości gospodarstw uprawia się zboża i prowadzi chów zwierząt gospodarskich.

Tabela 25. Struktura zasiewów i szacunkowe plony w gospodarstwach indywidualnych.

Rodzaj	Powierzchnia	Udział %	Szacunkowy plon w q/ha
Pszenica	2870	62,5	38,0
Żyto	40	0,9	31,0
Jęczmień	1570	34,2	32,0
Owies	110	2,4	28,0
Zboża ogółem	4590	72,6	35,7
Ziemniaki	330	5,2	200
Warzywa	85	1,3	136
Buraki cukrowe	620	9,8	390
Strączkowe	150	2,5	20
Pozostałe	543	8,6	
Powierzchnia zasiewów ogółem	6318	100,0	

/ Źródło: dane Urzędu Gminy /

7. PRODUKCJA ZWIERZĘCA

W gminie Jarczów hodowla zwierząt gospodarskich wykazuje związek z naturalnymi warunkami przyrodniczymi i strukturą zasiewów. Duży udział użytków zielonych w strukturze użytków rolnych. Dominującym gatunkiem w hodowli zwierząt jest bydło i trzoda chlewna. W stosunku do lat ubiegłych zaznacza się wyraźnie tendencja spadkowa w ilości hodowlanych zwierząt, wynikająca ze zmniejszenia się rynku zbytu i opłacalności produkcji. W przypadku bydła obserwuje się bardziej gwałtowny spadek pogłowia, zwłaszcza krów mlecznych.

Tabela 26. Obsada zwierząt w sztukach fizycznych

Wyszczególnienie	Liczba	Obsada
Bydło	2090	27,8
w tym : krowy	1101	14,6

Trzoda chlewna	1761	23,4
Konie	60	0,8
Kozy	34	0,5
Owce	112	1,5

/ Dane: Spis rolny 2002r /

Ocenia się, że do czasu stabilizacji polityki rolnej, a także stworzenia bądź umocnienia powiązań produkcji rolnej ze skupem i przetwórstwem, wahania cen i popyt będą nadal decydowały o kierunku produkcji, zwłaszcza w odniesieniu do upraw jednorocznych i krótkich cykli produkcji zwierzęcej (hodowla trzody chlewnej).

8. WYPOSAŻENIE ROLNICTWA W BUDYNKI

Dla prawidłowego funkcjonowania gospodarki rolnej na terenie gminy, każde gospodarstwo wyposażone jest w obiekty inwentarskie i składowe.

9. TECHNICZNE ŚRODKI PRODUKCJI

Ogółem rolnicy posiadają około 728 ciągników, 23 samochody ciężarowe o ładowności powyżej 2 ton

Dysponują też pokaźną liczbą maszyn rolniczych: kombajny zbożowe - 66 szt.

kombajny buraczane - 63 szt. opryskiwacze - 415 szt.

10. ZAPLECZE ROLNICTWA

Na terenie gminy funkcjonuje Gminna Spółdzielnia „SCH” w Jarczowie oraz prywatni przedsiębiorcy w Łubczu, Woli Gródeckiej i Jarczowie, którzy prowadzą handel płodami rolnymi tj. skup zbóż i środkami produkcji.

We wsi Wierszczyca funkcjonuje punkt skupu buraków cukrowych. W punkcie tym skupowane są buraki dla Cukrowni Wozuczyn.

11. OBSŁUGA ROLNICTWA

Na terenie gminy funkcjonuje większość placówek obsługi rolnictwa standardu gminnego. Placówki te skupiają się głównie w Jarczowie oraz niektórych innych wsiach

Są to między innymi :

- Bank Spółdzielczy w Tomaszowie Lub. Oddział w Jarczowie
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska

- Posterunek Policji Lokalnej w Jarczowie
- Urząd Pocztowy w Jarczowie
- Remizy OSP w miejscowościach : Jarczów, Korhynie, Chodywańce, Jurów, Łubcze, Wierszczyca, Przewłoka, Nedeżów, Gródek, Wola Gródecka.

DZIAŁ D

WIZJA I CELE ROZWOJU

1. WIZJA ROZWOJU.

Spółeczeństwo naszej gminy oczekuje zmian otaczającej go rzeczywistości na lepsze, szczególnie teraz gdy sytuacja gospodarcza w kraju jest bardzo trudna. Wizja przyszłości to gmina w której każdy ma miejsce do samorealizacji zgodnie ze swoimi możliwościami i oczekiwaniami. Osiągnięcie tego celu wymaga konkretnych i konsekwentnych działań ze strony władz gminnych na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego.

Nadrzędnym celem podejmowanej strategii jest zapewnienie rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

2.CELE STRATEGICZNE.

a) ROZWÓJ ROLNICTWA

W południowo – wschodnich regionach Polski gospodarstwa są drobne, w dużej części mają charakter socjalny a nie rynkowy. Obok bezrobocia rejestrowanego występuje bezrobocie agrarne o podobnej liczebności. Czynniki te powodują, że rolnicy niechętnie podchodzą do wszelkiego rodzaju zmian w gospodarstwie, bowiem muszą zapewnić przede wszystkim podstawowy byt swojej rodzinie. Znaczna ich część ciągle prezentuje podstawy roszczeniowe, lecz widoczne są początki wiary we własne siły w ramach samorządów lokalnych. Są jednak świadomi faktu, że ich inicjatywy muszą być wspierane centralnie. Proponowana koncepcja wielofunkcyjnego rozwoju wsi nie jest akceptowana przez ponad połowę rolników tego regionu. Ta grupa woli pozostać przy tym co dotychczas robiła, gdyż nie potrafi znaleźć się w nowej proponowanej rzeczywistości. Pozostali skłonni są do prowadzenia obok rolnictwa, nowych działalności. Najczęściej wymieniana jest agroturystyka, usługi i przetwórstwo rolno-spożywcze. Generalnie jednak do modernizacji gospodarstwa brak im środków finansowych. Potrzebują więc kredytów i to preferencyjnych. Znajomość linii kredytowych i korzystanie z nich przez ogół rolników jest niewielka. Rolnicy ciągle oczekują różnego rodzaju fachowego doradztwa w tym prawnego, technologicznego i ekonomicznego.

Efektywniejsze informowanie o konieczności zmian w rolnictwie, a szczególnie w obliczu przystąpienia Polski do struktur Unii Europejskiej, umożliwienie korzystania ze środków finansowych unijnych lub własnych polskich na modernizację i dostosowanie wsi do gospodarki rynkowej, a także fachowe doradztwo przyczyni się do szybszych zmian. Zmiany te mogą przynieść realizację celu nadrzędnego jakim jest poprawa bytu w polskich wsiach i małych miasteczkach.

W warunkach wolnego rynku surowców i żywności , rolnictwo naszego regionu nie ma szans rozwojowych bez istotnych przeobrażeń strukturalnych w okresie następnym 20-30 lat, bowiem słabo rozwinięty lub upadający przemysł oraz ograniczone możliwości rozwoju ośrodków miejskich nie stwarzają perspektyw dla rodzin rolniczych opuszczających swoje gospodarstwa, co wpłynie na dalsze ubożenie ludności wiejskiej.

Podstawą organizacji gospodarczej produkcji rolniczej i lokalnego przetwórstwa oraz handlu będą grupy produkcyjno – marketingowe. Grupy złożone z rolników i przedsiębiorców prowadzących lokalne przetwórnictwo żywności będą miały charakter terytorialny (np. gospodarze i przedsiębiorcy z jednej wsi lub kilku okolicznych wsi tworzą grupę) lub branżowy (rolnicy wytwarzający surowce dla zakładu przetwórczego itp.) Rolnicy i przedsiębiorcy mogą należeć do kilku grup jednocześnie. Grupy w imieniu swoich członków będą prowadziły działalność handlową i promocyjną. W dalszej perspektywie będzie możliwe utworzenie związku grup produkcyjno – marketingowych, który przejmie na siebie promocję regionu w aglomeracjach i zagranicą oraz zorganizuje sieć sprzedaży w aglomeracjach lub nawiąże związki handlowe z sieciami supermarketów.

Zgodnie z poglądami ekonomistów oraz polityków struktura własności na obszarach wiejskich będzie się przekształcać w kierunku powiększania gospodarstw oraz zmniejszania liczby ludności czynnej zawodowo w produkcji rolniczej. Grupy produkcyjno – marketingowe przyspieszają naturalne zmiany. Wywołają one selekcje wśród swoich członków, z tego efektem będzie odejście z produkcji rolniczej słabszych rolników lub podjęcie przez część rolników innych form aktywności zawodowej w ramach podziału zadań w grupie (np. w przetwórstwie). W ramach grup będzie możliwe użytkowanie ziemi tych rolników przez aktywniejszych rolników, poprzez co ograniczone zostanie zjawisko porzucania gospodarstw i odłogowania ziemi.

❖ Wspieranie procesu powstawania organizacji zrzeszających producentów rolnych i struktur wyższego rzędu.

Podstawą struktury zorganizowanego rynku rolnego są grupy producenckie przejmujące różne formy prawne. Organizowanie się producentów jest koniecznością, wymuszaną przez istniejące warunki rynkowe. Aby istnieć na rynku producent musi spełniać zapotrzebowania z niego płynące. Coraz częściej są to wymogi dotyczące wielkości i jednorodności partii towaru, standaryzacji, ciągłości dostaw, odpowiedniego zapakowania. Pojedynczy producent w coraz mniejszym stopniu jest w stanie odpowiedzieć na te wymagania. Także w interesie Państwa jest powstawanie organizacji zrzeszających producentów. Pozwala to na łatwiejszą realizację polityki rolnej, lepsze rozpoznanie możliwości produkcyjnych i przez to lepsze dostosowanie polityki importowej do potrzeb kraju.

Główne funkcje spełniane przez grupy w tym zakresie polegają na:

- zapewnieniu, że produkcja jest planowana i dostosowana do popytu pod względem asortymentu, ilości i jakości ;
- koncentracji podaży, co jest odpowiedzią na mającą miejsce na rynku koncentracją popytu;
- budowie powiązań rynkowych (grupa - przetwórca – handel) sprzyjających planowaniu i stabilizacji podaży oraz stabilizacji cen;

❖ Tworzenie centrów magazynowania, przechowywania i przygotowania produktów do sprzedaży.

Specjalizujący się rynek produktów rolnych coraz większą uwagę przywiązuje do odpowiedniego przygotowania do sprzedaży produktu, dostarczania go w ciągu całego roku. Sezonowość produkcji rolniczej wymusza konieczność przechowywania produktów, by umieścić je na rynku w odpowiednim okresie, zgodnie z zapotrzebowaniem odbiorców. Rachunek ekonomiczny wskazuje, ażeby linia przygotowania produktu do handlu była opłacalna, musi ona przerabiać odpowiednio dużą ilość towaru. Dlatego uzasadnione jest aby tworzyć centra przygotowania produktu („, rynki pierwotne „), gdzie można skupiać i przygotowywać produkty w odpowiednio dużej ilości. Wydaje się ,iż funkcję tą powinny w dużej części przejąć związki grup producentów. Centra przygotowania produktu powinny dotyczyć przede wszystkim produktów sprzedawanych w stanie świeżym jak owoce, warzywa i ziemniaki. W centrach tych produkty byłyby m.in. sortowane, pakowane, myte, czy też w inny sposób przygotowywane zgodnie z potrzebami rynku. Przygotowania wymagają również produkty takie jak tytoń, czy chmiel. W tym wypadku przygotowanie polega na odpowiednim dosuszaniu produktów.

Konieczność tworzenia bazy przechowalniczej dotyczy praktycznie wszystkich produktów. Posiadanie jej wzmacnia zdecydowanie pozycję rynkową producentów. Przy tworzeniu tej bazy należy dostosować ją do przechowywanego produktu. Dostosowanie to dotyczy tak odpowiedniego wyposażenia samych obiektów przechowalniczych, jak też przygotowywania produktów do przechowywania: np. owoce, warzywa i ziemniaki podawane na rynek w stanie świeżym wymagają przechowalni z kontrolowaną atmosferą, owoce miękkie - wymagają chłodni lub zamrażalni, mięso – zamrażalni, zboża – odpowiednich elewatorów, z czyszczalnią i suszarnią zbóż, itp. Baza przechowalnicza, w

przypadku owoców, warzyw i ziemniaków, powinna być powiązana z miejscem przygotowywania produktów do sprzedaży.

❖ **Rozwój przetwórstwa**

Przetwarzanie produktów na poziomie gospodarstw, grup producentów oraz ich związków, stanowi możliwość uzyskania dodatkowych dochodów przez producentów, a także stwarza szansę powstania nowych miejsc pracy dla mieszkańców wsi. Dodatkowym elementem związanym z przetwórstwem w omawianej postaci jest możliwość tworzenia sklepów spółdzielczych oferujących produkty tego przetwórstwa.

W ramach tego środka muszą być podjęte następujące działania:

- stworzenie bazy przetwórczej;
- przygotowanie technologiczne produktu i przeszkolenie osób;
- zapewnienie doradztwa technicznego dla podejmujących działalność przetwórczą.

Realizacja odbywać się będzie poprzez grupy i ich związki.

❖ **Rozwój przedsiębiorczości lokalnej oraz pozyskiwanie kapitału zewnętrznego, wielofunkcyjny rozwój wsi**

Doświadczenia wielu krajów w tym także UE wykazały, że ożywienie gospodarcze obszarów wiejskich zależy przede wszystkim od rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, powstających z inicjatyw i kapitału osób prywatnych. Również w Polsce na terenach wiejskich i w małych miasteczkach podstawowymi jednostkami gospodarczymi są firmy drobne, które dzięki swej elastyczności odgrywają i odgrywać będą dominującą rolę w gospodarce. Wszystko przemawia jednak za tym, że ożywienie gospodarcze terenów wiejskich nastąpi m.in. dzięki małym firmom, powstającym z inicjatywy osób prywatnych angażujących swój kapitał. Cechą małej firmy jest osobista w niej praca właścicieli członków rodziny, którzy często nie są formalnie zatrudnieni w firmie. Tak więc liczba osób faktycznie zaangażowanych w działalność małej firmy nie pokrywa się z liczbą formalnie w niej zatrudnionych. Wskaźniki zatrudnienia są zatem bardzo mylącym czynnikiem w ocenie małych firm na rynku pracy. Małe firmy mają zdecydowanie większe znaczenie dla rynku pracy w społecznościach lokalnych niż wynikałoby to z oficjalnych statystyk zatrudnienia.

Rozwój tych firm napotyka jednak wiele barier, spośród których najistotniejsze to bariery: popytu, kapitału, infrastruktury oraz małej aktywności ludności wiejskiej. W związku z tym, że firmy małe i średnie na wsi działają w warunkach trudniejszych niż w mieście, konieczne są pewne ułatwienia dla nich (zachęty finansowe, niższe podatki, promocja ich produktów i usług, ułatwienia dla tworzenia warsztatów w zabudowaniach gospodarczych itp.).

Potrzeby ludzi zamieszkujących dany obszar nie mogą być zaspokajane w oderwaniu od otaczającego środowiska, zarówno przyrodniczego, kulturowego, jak i społecznego. Żadnemu z tych trzech środowisk nie można zaszkodzić. Promować należy model rozwoju, który nie narusza charakteru i uroku wiejskiego krajobrazu, tak aby obecne pokolenie, czerpiąc z jego zapasów, nie ograniczało możliwości korzystania z nich przez pokolenia przyszłe. Mieszkańcy wsi czy gminy sami wiedzą najlepiej jakie są ich potrzeby. Niezbędna jest efektywna współpraca pomiędzy poszczególnymi resortami administracji publicznej oraz mieszkańcami regionów. W procesie rozwiązywania problemów muszą być uwzględnione poglądy i życzenia członków lokalnej społeczności.

„ Dochodzenie Polski do Europy " może i będzie zmieniać regionalną strukturę naszego rolnictwa i obszarów wiejskich , a tym samym strukturę regionalną całego kraju. W wielofunkcyjnym rozwoju wsi należy widzieć jedną ze ścieżek, które prowadzą do restrukturyzacji rolnictwa i łagodzenia skutków bezrobocia na wsi. Strategia, która w obecnych czasach nie podejmie lub nie doceni wyzwania

„Człowiek i jakość jego życia na wsi”, jest z góry skazana na niepowodzenie i klęskę. Centralnym punktem strategii gminy winien być człowiek żyjący i pracujący na wsi, jego życiowe cele i aspiracje, jego inicjatywa i przedsiębiorczość, podwyższenie wiedzy i kwalifikacji, problemy demograficzno-zawodowe itp. Rozwój gminy powinien być oparty o scenariusz społeczny, mający na celu zatrzymywanie i uaktywnianie ludności oraz lepsze wykorzystanie wszystkich potencjalnych możliwości rozwoju gminy. Dotyczy to zarówno rolnictwa jak i działalności pozarolniczej.

Dla gminy charakterystyczny jest bardzo wysoki udział ludności utrzymującej się z rolnictwa. Tymczasem ten dział gospodarki cechuje się niską wydajnością zatrudnionych i niską dochodowością. Dlatego dążenie do wzrostu udziału dochodów ludności wiejskiej z bardziej wydajnych źródeł pozarolniczych ma znaczenie strategiczne dla efektywnego rozwoju gospodarczego regionu. Osiąganie tego celu wpłynie na wzrost ogólnej zamożności społeczeństwa, a tym samym sprzyjać rozwojowi popytu wewnętrznego na dobra i usługi co ma ogromne znaczenie dla rozwoju gminy.

Podstawowym wyznacznikiem koncepcji rozwoju terenów wiejskich jest ich wielofunkcyjność. W koncepcji wielofunkcyjnego rozwoju wsi zakłada się rozwój produkcji żywności poprzez rozbudowę obsługi rolnictwa oraz rozwój obsługi ludności.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bardzo korzystna przestrzeń produkcyjna dla rozwoju rolnictwa i przetwórstwa rolno - spożywczego, ➤ Korzystny stan środowiska naturalnego i występowanie obszarów przystosowanych do rozwoju turystyki, ➤ Nie zdegradowane środowisko przyrodnicze i warunki sprzyjające wypoczynkowi i rekreacji. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozdrobniona struktura agrarna, utrudniająca adaptację do wymogów gospodarki rynkowej, ➤ Niska towarowość produkcji rolnej i słabo rozwinięta samo organizacja producentów, utrudniająca osiągnięcie konkurencyjnej pozycji na rynku krajowym i zagranicznym, ➤ Brak miejsc pracy poza rolnictwem i wynikające z tego wysokie bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych, ➤ Brak zorganizowania form zbytu płodów rolnych.

b) ROZWÓJ INFRASTRUKTURY

Głównym problemem infrastruktury technicznej jest słabo rozwinięta sieć wodno-ściekowa w gminie. Także stan infrastruktury drogowej, oraz telekomunikacyjnej budzi wiele wątpliwości. Na terenie Gminy Jarczów nie ma sieci gazowej.

Samorząd gminny powinien koncentrować się na pozyskaniu środków pozabudżetowych w celu realizacji zadań i odpowiedniego rozplanowania ich w czasie.

W DROGOWNICTWIE:

Poprawa stanu nawierzchni dróg powiatowych (Wierszycyca –Korhynie, Jarczów-Dyniska Nowe, Wierszycyca- Łubcze, Wierszycyca-Nedeżów). Dokończenie budowy drogi powiatowej Korhynie Żyłka.

Modernizacja dróg gminnych w Jarczowie (ul. Szkolna, Tomaszowska, Piłsudskiego, Polna) , w Wierszycy, w Kol. Gódek, w Zawadach, w Chodywańcach.

Budowa miejsc parkingowych przy drodze powiatowej w Jarczowie.

W ZAKRESIE GOSPODARKI WODNEJ:

Budowa sieci wodociągowej. W pierwszej kolejności budowa wodociągu w Wierszycy. Następnie w Przewłocze, Jarczowie, Chodywańcach, Gródku.

W ZAKRESIE GOSPODARKI ODPADAMI :

Dążyć do segregacji odpadów komunalnych. (istnieje nowoczesne składowisko odpadów komunalnych w Wierszycy),

W ZAKRESIE GOSPODARKI ŚCIEKOWEJ:

Kompleksowa kanalizacja gminy, z uwzględnieniem w pierwszej kolejności modernizacji oczyszczalni ścieków w Jarczowie. Tak by na początku oczyszczalnia ta mogła zagospodarować nieczystości płynne przywożone beczkowozami od mieszkańców pozostałych miejscowości.

W ZAKRESIE TELEKOMUNIKACJI:

Czynić starania o modernizację centrali telefonicznej w Jarczowie, budowę linii światłowodowej, oraz budowę kolejnych nadajników sieci komórkowych na terenie gminy.

W ZAKRESIE ENERGETYKI:

Przebudowa linii średniego napięcia w Korhyniach, Jurowie, Jarczów-Kolonia Pierwsza

W ZAKRESIE GAZOWNICTWA:

Budowa sieci gazowej.

W ZAKRESIE GOSPODARKI KOMUNALNEJ:

Zagospodarowanie budynków po byłych szkołach podstawowych w miejscowościach Łubcze i Nedeżów. Dokończenie inwestycji p.n. budowa Domu Kultury w Jarczowie z przeznaczeniem na cele kulturalno- oświatowe.

DZIAŁ E

PLANY, PROJEKTY I PROGRAMY

I. PROJEKT UTWORZENIA INFORMACYJNEGO SYSTEMU OBSŁUGI KLIENTÓW

Cel nadrzędny	Tworzenie informacyjnego systemu obsługi turystów
Cel realizacji programu	Stworzenie punktu informacji turystycznej celem poinformowania turystów o znajdujących się na terenie gminy walorach przyrodniczych, oraz licznych zabytkach.
Podmioty zaangażowane w realizację programu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Urząd Gminy ➤ Polskie Towarzystwo Turystyczno – Krajoznawcze ➤ Podmioty działające w obszarze turystyki ➤ Biura pośredniczące przy organizowaniu różnych form wypoczynku i rekreacji
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lokalizacja punktu informacyjnego w Urzędzie Gminy ➤ Wydanie folderu informacyjnego dotyczącego zabytków i głównych szlaków turystycznych znajdujących się na terenie gminy
Planowany termin realizacji	2004 - 2010
Źródła finansowania zadań	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Budżet gminy ➤ Środki prywatne

II. PROGRAM OCHRONY WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH

Cel nadrzędny	Ochrona walorów przyrodniczych i kulturowych
Cel realizacji programu	Wspieranie działaniami ochronnymi terenów głównych obszarów zabytkowych, oraz opieka nad znajdującymi się na tych

	terenach pomnikami przyrody i zabytkami.
Podmioty zaangażowane w realizację programu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Konserwator Ochrony Zabytków ➤ Organizacje turystyczne ➤ Urząd gminy
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Określenie systemu sprawowania opieki nad znajdującymi się na terenie gminy zabytkami, ➤ Powstanie trasy rowerowej Leliszka - Bukowiec
Planowany termin realizacji	2004 – 2010
Źródła finansowania zadań	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Fundusz Ochrony Środowiska ➤ Środki finansowe z krajowych funduszy pomocowych

III. PROJEKT PROMOCJI GMINY Z WYKORZYSTANIEM INTERNETU

<i>Cel nadrzędny</i>	Promocja gminy z wykorzystaniem Internetu
Cel realizacji programu	Stworzenie własnej strony internetowej ww., oraz zamieszczenie informacji na temat gminy w ogólnopolskim oraz międzynarodowym systemie informatycznym.
Podmioty zaangażowane w realizację	➤ Urząd Gminy Jarczów

programu	➤ Dostarczyciele usług internetowych (providerzy)
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Budowa własnej strony internetowej Urzędu Gminy zawierającej podstawowe informacje na temat gminy ➤ Stworzenie strony ww., na której zamieszczone będą wiadomości dotyczące walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego gminy ➤ Zamieszczenie w Internecie strony z ofertami inwestycyjnymi
Planowany termin realizacji	2004 – 2006
Źródła finansowania zadań	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Budżet gminy ➤ Środki uzyskane od przedsiębiorców działających na terenie gminy

**IV.PROJEKT
KOMUNIKACYJNEJ**

ZWIĘKSZENIA

DOSTĘPNOŚCI

Cel nadrzędny	Zwiększenie dostępności komunikacyjnej
Cel realizacji programu	Umożliwienie dogodnego dojazdu do gminy Jarczów poprzez zwiększenie połączeń komunikacyjnych z głównych miast regionu lubelskiego.
Podmioty zaangażowane w realizację programu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Urząd Gminy ➤ Prywatni przewoźnicy
Częstkowe plany działania	➤ Zapewnienie dogodnego połączenia

	<p>drogowego (autobusowego) z Lublinem i miastami sąsiadującymi</p> <p>➤ Zwiększenie ilości bezpośrednich połączeń autobusowych na trasie Jarczów - Tomaszów Lub. - Zamość - Lublin</p>
Planowany termin realizacji	2004 – 2010
Źródła finansowania zadań	<p>➤ Przewoźnicy</p>

V. PROGRAM POPRAWY INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ

<i>Cel nadrzędny</i>	<i>Poprawa infrastruktury technicznej</i>
Cel realizacji programu	Zapewnienie mieszkańcom wsi odpowiednich standardów życia poprzez budowę sieci wodno – kanalizacyjnej, sieci gazociągowej, oraz poprawę stanu nawierzchni dróg przebiegających przez obszar gminy.
Podmioty zaangażowane w realizację programu	<p>➤ Urząd Gminy w Jarczowie,</p> <p>➤ Miejskie przedsiębiorstwo gospodarki wodno – kanalizacyjnej w Tomaszowie</p>

	<p>Lubelskim,</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Mieszkańcy, podmioty gospodarcze
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zapewnienie gospodarstwom wiejskim zaopatrzenia w wodę ➤ Budowa i instalacja urządzeń do uzdatniania wody ➤ Budowa i instalacja sieci kanalizacyjnej, ściekowej wraz z oczyszczalniami ścieków ➤ Budowa gazociągu na terenie całej gminy ➤ Poprawa parametrów technicznych dróg ➤ Budowa infrastruktury telekomunikacyjnej umożliwiającej dostęp do Internetu na obszarach wiejskich
Planowany termin realizacji	2004 – 2010
Źródła finansowania zadań	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wojewoda ➤ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, MRiRW ➤ Fundusz Ochrony Środowiska, ➤ Samorząd terytorialny, ➤ Wkład własny mieszkańców wsi ➤ Fundusze poakcesyjne ➤ Pożyczka Banku Światowego

VI. PROGRAM TWORZENIA MARKETINGU ROZWOJU ROLNICTWA I TURYSTYKI

Cel nadrzędny	Tworzenie marketingu rozwoju rolnictwa i turystyki
Cel realizacji programu	Opracowanie odpowiedniej polityki marketingowej mającej na celu promocję i rozwój takich dziedzin jak rolnictwo i turystyka.
Podmioty zaangażowane w realizację programu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Organizacje rozwoju lokalnego ➤ Organizacje branżowe ➤ Inne organizacje pozarządowe ➤ Samorząd terytorialny ➤ Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego ➤ Urząd Gminy
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wspólne inicjatywy marketingowe i promocyjne

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kształtowanie świadomości i umiejętności marketingowej przedsiębiorców ➤ Zapewnienie swobodnego przepływu informacji pomiędzy podmiotami prowadzącymi działalność gospodarczą ➤ Wspieranie organizacji zajmujących się promocją produktów rolno – spożywczych
Planowany termin realizacji	2004 – 2010
Źródła finansowania zadań	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Budżet gminy ➤ Podmioty gospodarcze działające na terenie gminy oraz w jej sąsiedztwie ➤ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, MR i RW ➤ Środki pomocowe

VII. PROGRAM DOKSZTAŁCANIA ROLNIKÓW

<i>Cel nadrzędny</i>	Dokształcanie rolników
Cel realizacji programu	Podnoszenie wiedzy, oraz kwalifikacji rolników na temat standardów upraw i hodowli w Unii Europejskiej.
Podmioty zaangażowane w realizację programu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wojewódzki Ośrodek Doradztwa Rolniczego ➤ Zainteresowani rolnicy
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Organizacja szkoleń dla rolników ➤ Przedstawienie metod upraw i hodowli stosowanych przez rolników w Unii Europejskiej

Planowany termin realizacji	2004 – 2010
Źródła finansowania zadań	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa ➤ Fundusz Programów Pomocy dla Rolnictwa ➤ Fundusze poakcesyjne

VIII. PROJEKT TWORZENIA NOWYCH MIEJSC PRACY

<i>Cel nadrzędny</i>	<i>Tworzenie nowych miejsc pracy</i>
Cel realizacji programu	Rozwój małej przedsiębiorczości oraz rozwój handlu na terenie gminy przyczyni się do powstania nowych miejsc pracy, a tym samym do redukcji bezrobocia
Podmioty zaangażowane w realizację programu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, MR i RW ➤ Urząd Gminy ➤ Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jarczowie ➤ Powiatowy Urząd Pracy w Tomaszowie Lubelskim ➤ Podmioty działające na terenie gminy
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stworzenie nowych pozarolniczych miejsc pracy ➤ Utworzenie lokalnego systemu wspierania i organizacji miejsc pracy np. ulgi podatkowe, plany przestrzenne ➤ zwiększenie potencjału turystycznego ➤ stworzenie sprawnego systemu przepływu informacji dotyczących ofert pracy ➤ rozwój wszelkich form kształcenia ustawicznego i praktycznego, umożliwiających zmianę kwalifikacji

	zawodowych i w efekcie zmianę lub podjęcie pracy poza rolnictwem
Planowany termin realizacji	2004 – 2010
Źródła finansowania zadań	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa ➤ Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) ➤ Część oświatowa subwencji ogólnej

IX. PROGRAM TWORZENIA INSTYTUCJI BIZNESOWYCH

<i>Cel nadrzędny</i>	<i>Tworzenie instytucji biznesowych</i>
Cel realizacji programu	Stworzenie warunków instytucjonalno – organizacyjnych, które będą sprzyjały rozwojowi przedsiębiorczości w najbardziej dogodnych obszarach przy szlakach komunikacyjnych
Podmioty zaangażowane w realizację programu	➤ Przedsiębiorcy działający w regionie lubelskim
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zorganizowanie stowarzyszenia przedsiębiorców i handlowców ➤ Koordynacja działań ➤ Wspieranie wykorzystania lokalnego potencjału rozwojowego ➤ Tworzenie ośrodków doradztwa prawnego, ekonomicznego i podatkowego
Planowany termin realizacji	2004 – 2010
Źródła finansowania zadań	<p>Środki prywatne</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Środki z budżetu państwa ➤ Wieloletni program UE dla Małych i Średnich Przedsiębiorstw

X. PLAN BUDOWANIA WIZJI KORZYŚCI DLA POTENCJALNYCH INWESTORÓW

<i>Cel nadrzędny</i>	Budowanie wizji korzyści dla potencjalnych inwestorów
Cel realizacji programu	Zachęcenie przedsiębiorców krajowych i zagranicznych do inwestowania w rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy.
Podmioty zaangażowane w realizację programu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Przedsiębiorstwa działające na terenie gminy ➤ Urząd Gminy ➤ Potencjalni inwestorzy zewnętrzni
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwiększenie atrakcyjności obszarów gminy dla inwestorów lokalnych i zewnętrznych ➤ Oferowanie inwestorom udogodnień w postaci: ulg podatkowych, inwestycyjnych oraz zmniejszenie stawek czynszu zachęcających do inwestowania na terenie gminy ➤ Stworzenie katalogu ofert inwestycyjnych (działki, tereny, obiekty) ➤ Podejmowanie inicjatyw mających na celu ułatwienie pozyskiwania przez mieszkańców wsi sponsorów, kapitału zewnętrznego, czy tanich kredytów
Planowany termin realizacji	2004 – 2010

<i>Źródła finansowania zadań</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Środki własne przedsiębiorców ➤ Budżet gminy
----------------------------------	---

XI. PROGRAM KORZYSTANIA Z ZEWNĘTRZNYCH ŹRÓDEŁ FINANSOWANIA

<i>Cel nadrzędny</i>	Korzystanie z zewnętrznych źródeł finansowania
Cel realizacji programu	Uzyskanie środków finansowych na realizację określonych zadań i celów wynikających ze strategii rozwoju gminy.
Podmioty zaangażowane w realizację programu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Urząd Gminy w Jarczowie ➤ Ludność gminy
Częstkowe plany działania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Utworzenie w strukturach gminy stanowiska do spraw programów i projektów ➤ Gmina może uzyskać środki finansowe z krajowych funduszy pomocowych takich jak: <ul style="list-style-type: none"> ◆ Fundusz Współpracy – Program „Agrolinia 2000” ◆ Fundusz Programów Pomocy dla Rolnictwa ◆ Fundacja – Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej ◆ Fundacja Rolnicza ◆ Fundusze poakcesyjne ◆ PAOW
Planowany termin realizacji	2004 - 2010
<i>Źródła finansowania zadań</i>	➤ Środki własne

DZIAŁ F

PODSUMOWANIE

Celem przedstawionego powyżej projektu strategii gminy Jarczów, jest ukazanie stanu jaki gmina może osiągnąć po wdrożeniu w/w strategii.

Jego zadaniem jest ukazanie problemów z jakimi boryka się gmina oraz sposobów mających na celu ich likwidację, co powinno przyczynić się do poprawy życia ludności zamieszkującej na jej terenie.

Strategia gminy Jarczów zorientowana jest przede wszystkim na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich. W celu poprawy standardów życia mieszkańców gminy i rozwoju rolnictwa niezbędne będzie wybudowanie sieci wodno-kanalizacyjnej, sieci gazowej oraz poprawy parametrów technicznych dróg.

Rozwój handlu i małej przedsiębiorczości na terenie gminy przyczyni się do powstawania pozarolniczych miejsc pracy a tym samym do zmniejszenia liczby bezrobotnych.

